

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ЦЕНТР ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ
ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ ТА ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ
КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО І ФІНАНСОВОГО ПРАВА**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

ДЕЛЕГОВАНІ ПОВНОВАЖЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ: ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Виконав: здобувачка вищої освіти
2 курсу магістратури
Галузь знань 28 «Публічне управління
та адміністрування»
спеціальність 281 «Публічне управління
та адміністрування»
Данільчак Галина Василівна

Науковий керівник: доцент, кандидат
юридичних наук, доцент
Козачук Діана Анатоліївна

Рецензент: доцент, кандидат
юридичних наук, доцент
Закаленко Олена Василівна

АНОТАЦІЯ
на магістерську роботу Данільчак Галини Василівни
на тему «Делеговані повноваження суб'єктів публічної адміністрації:
поняття та правове регулювання»

Магістерський дослідницький проєкт на здобуття кваліфікаційного ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2025.

Магістерське дослідження присвячено делегованим повноваженням суб'єктів публічної адміністрації: поняттю та правовому регулюванню. Робота складається із вступу, 3 розділів, 7 підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

У роботі здійснено ґрунтовний аналіз сутності поняття «делеговані повноваження», визначено місце делегування у структурі публічної влади як механізму реалізації принципів субсидіарності, децентралізації та партнерства держави з місцевими громадами. Делегування є тимчасовою передачею частини компетенцій від одного суб'єкта публічної влади іншому з метою підвищення ефективності управління та наближення публічних послуг до громадян.

Окрему увагу приділено класифікації делегованих повноважень за рівнем влади, правовою природою, змістом, строком і напрямом руху. На основі положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Конституції України систематизовано принципи делегування – законності, субсидіарності, матеріально-фінансового забезпечення, добровільності, підконтрольності, заборони субделегування та доступності публічних послуг.

Важливим аспектом є аналіз нормативно-правових основ інституту делегування, що охоплює Конституцію України, спеціальні закони, підзаконні акти та положення Європейської хартії місцевого самоврядування. Простежено еволюцію законодавчого регулювання делегованих повноважень від перших

законодавчих спроб 1990-х років до сучасного етапу децентралізаційної реформи. Делегування повноважень є необхідним інструментом ефективного функціонування публічної адміністрації, який забезпечує баланс між централізацією та місцевою автономією, підвищує якість управлінських процесів і сприяє розвитку демократичних засад врядування в Україні.

У роботі детально висвітлено процедуру делегування повноважень, що включає нормативно визначену послідовність етапів: ініціювання делегування, ухвалення рішення радою, укладання адміністративного договору, реалізацію делегованих функцій, здійснення контролю та звітності, а також можливе припинення або перегляд делегування. Обґрунтовано роль адміністративного договору як основного правового інструменту, що визначає зміст, обсяг і межі делегованих функцій, права та обов'язки сторін, умови фінансування і відповідальність. Ефективне делегування можливе лише за умов нормативної визначеності, належного ресурсного забезпечення та чітко структурованої системи взаємодії між рівнями влади.

Особливу увагу приділено законодавчим засадам процедури делегування, закріпленим у Конституції України, Законах «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про співробітництво територіальних громад». Визначено, що делегування виступає не лише формою адміністративно-правової взаємодії, а й важливим інструментом міжмуніципального співробітництва, спрямованого на ефективне використання ресурсів та розвиток територіальних громад.

Розкрито сутність державного, внутрішнього та громадського контролю як взаємопов'язаних елементів єдиної системи забезпечення законності й ефективності публічного управління. Проаналізовано нормативні засади підзвітності органів місцевого самоврядування перед державою та територіальною громадою, а також визначено форми контролю, передбачені чинним законодавством — звітність, перевірки, моніторинг, нагляд за використанням бюджетних коштів і дотриманням правових стандартів.

У роботі досліджено європейські моделі делегування (на прикладі Німеччини, Франції, Польщі, Австрії та інших країн), які демонструють

ефективне поєднання централізованого управління з автономією місцевих громад, наявність правової визначеності, фінансової забезпеченості та партнерського контролю.

На основі аналізу закордонної практики та українського законодавства визначено ключові напрями удосконалення національної моделі делегування: розроблення окремого Закону України «Про делеговані повноваження»; конкретизація у Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» переліку делегованих функцій і процедур їх реалізації; упровадження принципу «фінанси йдуть за повноваженнями»; створення електронного реєстру делегованих повноважень; підвищення кваліфікації кадрів місцевого самоврядування; розвиток механізмів громадського та партнерського контролю. Запропоновано модель оптимізації практичної реалізації делегованих повноважень, що базується на цифровізації, професіоналізації, відкритості та аутсорсинговому підході до надання публічних послуг. Обґрунтовано необхідність формування дворівневої системи контролю (державного та громадського) та упровадження єдиних критеріїв оцінки ефективності делегованих функцій. Запропоновані рекомендації сприятимуть підвищенню ефективності реалізації делегованих функцій органами місцевого самоврядування, формуванню прозорих процедур контролю, фінансового забезпечення та звітності.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що узагальнено сутність делегованих повноважень як особливої форми взаємодії між державними та місцевими органами влади, що поєднує елементи централізації й автономії управління; систематизовано основні принципи делегування повноважень; вперше розроблено концептуальну модель пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства у сфері публічної адміністрації.

Ключові слова: адміністративний договір, публічна адміністрація, делеговані повноваження, децентралізація, місцеве самоврядування, орган державної влади, принцип субсидіарності, правове регулювання.

SUMMARY

**for the master's thesis of Danilchak Halyna Vasylivna
on the topic "Delegated powers of public administration entities: concept and
legal regulation"**

Master's research project for a master's degree in the specialty 281 "Public management and administration". – National University "Odesa Law Academy", Odesa, 2025.

The master's research is devoted to the delegated powers of public administration entities: the concept and legal regulation. The work consists of an introduction, 3 chapters, 7 subsections, conclusions and a list of sources used.

The work provides a thorough analysis of the essence of the concept of "delegated powers", determines the place of delegation in the structure of public authority as a mechanism for implementing the principles of subsidiarity, decentralization and partnership of the state with local communities. Delegation is a temporary transfer of part of the competencies from one subject of public authority to another in order to increase the efficiency of management and bring public services closer to citizens.

Special attention is paid to the classification of delegated powers by level of power, legal nature, content, term and direction of movement. Based on the provisions of the Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine" and the Constitution of Ukraine, the principles of delegation are systematized - legality, subsidiarity, material and financial support, voluntariness, control, prohibition of subdelegation and accessibility of public services.

An important aspect is the analysis of the regulatory and legal foundations of the institution of delegation, which includes the Constitution of Ukraine, special laws, by-laws and provisions of the European Charter of Local Self-Government. The evolution of legislative regulation of delegated powers from the first legislative attempts of the 1990-s to the current stage of decentralization reform is traced. Delegation of powers is a necessary tool for the effective

functioning of public administration, which ensures a balance between centralization and local autonomy, improves the quality of management processes and contributes to the development of democratic principles of governance in Ukraine.

The paper covers in detail the procedure for delegation of powers, which includes a normatively defined sequence of stages: initiation of delegation, adoption of a decision by the council, conclusion of an administrative agreement, implementation of delegated functions, implementation of control and reporting, as well as possible termination or revision of delegation. The role of the administrative agreement as the main legal instrument that determines the content, scope and boundaries of delegated functions, the rights and obligations of the parties, financing conditions and responsibility is substantiated. Effective delegation is possible only under conditions of regulatory certainty, adequate resource provision and a clearly structured system of interaction between levels of government.

Particular attention is paid to the legislative principles of the delegation procedure, enshrined in the Constitution of Ukraine, the Laws "On Local Self-Government in Ukraine" and "On Cooperation of Territorial Communities". It is determined that delegation is not only a form of administrative and legal interaction, but also an important tool of intermunicipal cooperation aimed at the effective use of resources and the development of territorial communities.

The essence of state, internal and public control as interrelated elements of a single system for ensuring the legality and effectiveness of public administration is revealed. The regulatory principles of accountability of local government bodies to the state and territorial community are analyzed, and the forms of control provided for by current legislation are determined – reporting, inspections, monitoring, supervision over the use of budget funds and compliance with legal standards.

The paper examines European delegation models (using the example of Germany, France, Poland, Austria, and other countries), which demonstrate an

effective combination of centralized management with the autonomy of local communities, the presence of legal certainty, financial security, and partner control.

Based on the analysis of foreign practice and Ukrainian legislation, key areas for improving the national delegation model have been identified: development of a separate Law of Ukraine "On Delegated Powers"; specification in the Law "On Local Self-Government in Ukraine" of the list of delegated functions and procedures for their implementation; implementation of the principle "finances follow powers"; creation of an electronic register of delegated powers; improvement of the skills of local government personnel; development of mechanisms of public and partnership control. A model for optimizing the practical implementation of delegated powers has been proposed, based on digitalization, professionalization, openness and an outsourcing approach to the provision of public services. The need to form a two-level control system (state and public) and introduce unified criteria for assessing the effectiveness of delegated functions has been substantiated. The proposed recommendations will contribute to increasing the efficiency of the implementation of delegated functions by local government bodies, the formation of transparent control procedures, financial support and reporting.

The scientific novelty of the study lies in the fact that it summarizes the essence of delegated powers as a special form of interaction between state and local authorities, combining elements of centralization and autonomy of management; systematizes the basic principles of delegation of powers; for the first time, a conceptual model of proposals for improving the current legislation in the field of public administration has been developed.

Keywords: administrative contract, public administration, delegated powers, decentralization, local government, state authority, subsidiarity principle, legal regulation.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕЛЕГОВАНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ.....	12
1.1. Поняття та сутність делегованих повноважень у системі публічної адміністрації	12
1.2. Класифікація та принципи делегування повноважень суб'єктів публічної адміністрації	22
1.3. Нормативно-правові основи делегування повноважень суб'єктів публічної адміністрації.....	28
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕЛЕГОВАНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ В УКРАЇНІ.....	32
2.1. Процедура делегування повноважень органів державної влади органам місцевого самоврядування	32
2.2. Контроль і відповідальність у процесі реалізації делегованих повноважень органів державної влади органам місцевого самоврядування	41
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕЛЕГОВАНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ СУБ'ЄКТАМ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ	52
3.1. Європейський досвід делегування повноважень суб'єктам публічної адміністрації	52
3.2. Пропозиції щодо удосконалення законодавства та практики реалізації делегованих повноважень суб'єктам публічної адміністрації.....	64
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна система публічної адміністрації України перебуває в умовах активної трансформації, що зумовлена процесами децентралізації, адміністративної реформи та адаптації національного законодавства до європейських стандартів управління. У цьому контексті ключового значення набуває ефективний розподіл повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування. Одним з основних інструментів забезпечення збалансованої взаємодії між різними рівнями публічної адміністрації виступає делегування повноважень.

Делегування повноважень є важливим елементом демократичного врядування, що дозволяє оптимізувати управлінські процеси, підвищити ефективність надання публічних послуг та забезпечити наближення управлінських рішень до громадян. У розвинених країнах Європи ця практика є невід’ємною складовою функціонування органів влади, оскільки вона сприяє раціональному використанню ресурсів, зменшенню дублювання функцій і зміцненню спроможності місцевого самоврядування.

Поняття і сутність делегованих повноважень стали об’єктом наукових розвідок таких науковців, як О. Алтуніна, О. Бедний, Г. Бублик, В. Давидова, О. Дармограй, Г. Зінченко, І. Коренчук, М. Комашко, О. Крупчан, А. Онупрієнко, А. Поляк, О. Терещук, Р. Титикало, А. Француз, А. Цабека, В. Шевчук ін. Окремі аспекти нормативно-правової основи делегування повноважень суб’єктів публічної адміністрації досліджували А. Бучинська, А. Вандяк, В. Давидова, А. Новак та ін.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення правових механізмів делегування повноважень суб’єктів публічної адміністрації в умовах реформування публічного управління. Попри наявність конституційного та законодавчого підґрунтя, механізми делегування повноважень в Україні залишаються недостатньо врегульованими та часто фрагментарними. Це створює труднощі в реалізації делегованих функцій,

спричиняє управлінський дисбаланс і ускладнює контроль за ефективністю виконання таких повноважень. Додатковим чинником, що підсилює актуальність, є виклики воєнного часу та післявоєнного відновлення, які потребують ефективної взаємодії між центральною та місцевою владою для забезпечення оперативності управлінських рішень, стабільності публічних інституцій і сталого розвитку громад.

Проблема полягає у відсутності комплексного, системного та ефективного правового регулювання процесів делегування повноважень у сфері публічної адміністрації. Наявна нормативно-правова база містить розрізнені положення, що не забезпечують належного механізму делегування, його контролю та відповідальності сторін. Крім того, у практичній діяльності часто виникають труднощі з ресурсним забезпеченням делегованих повноважень, чітким визначенням їх меж і відповідальності, що негативно позначається на якості управлінських рішень та ефективності функціонування системи публічної адміністрації загалом. Актуальність і окреслена проблема зумовили вибір теми дослідження: «Делеговані повноваження суб'єктів публічної адміністрації: поняття та правове регулювання».

Об'єкт дослідження – процес реалізації делегованих повноважень у системі публічної адміністрації.

Предмет дослідження – правове регулювання делегованих повноважень у системі публічної адміністрації в Україні.

Мета дослідження – визначення поняття і правових засад делегованих повноважень суб'єктів публічної адміністрації та напрямів удосконалення правового регулювання делегованих повноважень суб'єктам публічної адміністрації.

Відповідно до мети, в роботі заплановано виконати **такі завдання дослідження:**

- визначити поняття та сутність делегованих повноважень у системі публічної адміністрації;
- виокремити класифікацію делегування повноважень суб'єктів

публічної адміністрації;

- проаналізувати принципи делегування повноважень суб'єктів публічної адміністрації;

- охарактеризувати нормативно-правові основи делегування повноважень суб'єктів публічної адміністрації;

- проаналізувати процедуру делегування повноважень органів державної влади органам місцевого самоврядування;

- обґрунтувати контроль і відповідальність у процесі реалізації делегованих повноважень органів державної влади органам місцевого самоврядування;

- проаналізувати європейський досвід делегування повноважень суб'єктам публічної адміністрації;

- розробити пропозиції щодо удосконалення законодавства та практики реалізації делегованих повноважень суб'єктам публічної адміністрації.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та виконання завдань дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: аналіз, синтез, систематизація, порівняння, узагальнення для опрацювання наукових джерел, законодавчих актів та узагальнення теоретичних підходів до розуміння сутності делегованих повноважень; системно-структурний метод для виявлення взаємозв'язків між різними рівнями публічної влади та визначення місця делегованих повноважень у системі публічної адміністрації; формально-юридичний метод для дослідження нормативно-правових актів, що регулюють процедуру та механізм делегування повноважень; порівняльно-правовий метод для аналізу європейського досвіду правового регулювання делегованих повноважень та визначення можливостей його адаптації в Україні.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (104 найменування). Загальний обсяг роботи – 96 сторінок, з них основного тексту – 76 сторінок. Робота містить 8 рисунків та 2 таблиці.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕЛЕГОВАНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

1.1. Поняття та сутність делегованих повноважень у системі публічної адміністрації

У сучасних умовах трансформації системи публічної адміністрації особливого значення набуває інститут делегованих повноважень як один із ключових механізмів реалізації принципу субсидіарності та ефективного розподілу управлінських функцій між різними рівнями влади. Делегування повноважень дає змогу забезпечити гнучкість управлінських процесів, підвищити ефективність надання публічних послуг і посилити взаємодію між центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Поняття делегованих повноважень тісно пов'язане з концепціями децентралізації та партнерства держави і громади. Завдяки цьому відбувається перерозподіл частини функцій держави на нижчі рівні управління, що сприяє наближенню послуг до громадян і зміцненню місцевої демократії. Водночас делегування потребує чіткого нормативно-правового регулювання, визначення меж відповідальності та ефективних механізмів контролю.

У монографії Т. Карабін зазначає, що поняття «публічна адміністрація» доцільно тлумачити насамперед у його організаційно-структурному вимірі. Йдеться про систему органів та посадових осіб, які здійснюють публічну владу через реалізацію виконавчо-розпорядчих функцій. Саме в такому підході, на думку дослідниці, найповніше розкривається сутність цього поняття [26, с. 15].

О. Джафарова до системи органів публічної адміністрації, які виступають суб'єктами дозвільної діяльності, відносить: Кабінет Міністрів України; центральні та місцеві органи виконавчої влади; органи виконавчої влади зі спеціальним статусом; інші органи державної влади, які не мають

статусу виконавчих; колегіальні державні органи; органи місцевого самоврядування, представлені виконавчими комітетами відповідних рад; юридичних осіб публічного права – підприємства, установи та організації; юридичних осіб приватного права; самоврядні організації [18, с. 46–47].

У своєму науковому доробку Р. Титикало акцентує на тому, що питання розподілу та делегування повноважень у системі публічної адміністрації завжди мало стратегічне значення [81, с. 248]. У Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні наголошується, що в процесі реалізації децентралізаційної реформи особливо гостро постає проблема зниження якості та доступності публічних послуг. Причиною цього є обмежена ресурсна спроможність більшості органів місцевого самоврядування ефективно виконувати як власні, так і делеговані функції.

Перш ніж перейти до аналізу сутності та змісту поняття «делеговані повноваження» у контексті публічної адміністрації, доцільно звернутися до терміну «делегування». З погляду етимології, слово «делегування» походить від латинського *delegare*, що означає «доручати» або «призначати». Від цього ж кореня утворено й поняття «делегат». Як зазначає В. Давидова, делегування розглядається як процес тимчасової передачі певних функцій чи повноважень іншому суб'єкту з обов'язковим збереженням за тим, хто їх делегує, права повернути ці повноваження назад у своє розпорядження [13, с. 179–181].

Розглядаючи історичні витoki становлення інституту делегування повноважень, варто наголосити, що його зародження відбулося ще в період Римської імперії. Норми права того часу передбачали можливість передачі певних повноважень іншим суб'єктам, водночас суворо обмежуючи їх подальше переделегування. Важливий внесок у формування цього принципу зробив філософ Дж. Локк, який розглядав повноваження як ефективний інструмент управління та одним із перших теоретично обґрунтував можливість їх делегування [102]. Саме з цього історичного етапу бере початок концепція делегування як складової ефективного адміністрування.

У своїх наукових працях Я. Сандула розглядає делегування, як специфічну форму надання повноважень. Науковець підкреслює, що сутність цього процесу полягає в передачі частини компетенцій від одного органу іншому (за згодою останнього) з метою ефективнішої організації їх реалізації. Водночас він наголошує, що таке делегування можливе виключно тоді, коли відповідні повноваження належать органу, який їх передає [73].

Польський науковець Б. Дольницький підкреслює, що ключовим проявом самоврядної влади територіальних громад є їхнє право самостійно організовувати власну діяльність і управляти місцевими справами. Він зазначає, що публічні завдання мають подвійну природу: частина з них виникає як відповідь на реальні потреби місцевої спільноти, тоді як інша частина передається державою у вигляді делегованих повноважень [99, с. 275].

Науковиця Г. Бублик трактує делегування повноважень, як особливий процес передачі компетенцій від органу, що їх делегує, до уповноваженого суб'єкта. Дослідниця акцентує увагу на важливості взаємної згоди сторін, яка проявляється у вільному волевиявленні обох учасників процесу. Водночас вона підкреслює значення адміністративного договору, як інструменту офіційного закріплення та правового оформлення, делегованих відносин [6].

Проблема делегованих повноважень активно розглядалася в Україні в контексті впровадження адміністративної реформи. Зокрема, в Указі Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні», а також у самій Концепції подано широке трактування терміну «делегування». Його визначено, як процес тимчасової передачі певних функцій або повноважень іншому суб'єкту із збереженням за органом, що делегує, права повернути їх у власне розпорядження. Крім того, делегуючий орган зберігає право контролю за ефективністю реалізації делегованих повноважень і, за потреби, може забезпечувати їх фінансування або передавати у користування майнові ресурси, необхідні для виконання делегованих функцій. Делеговані повноваження у цьому контексті розуміються як права та обов'язки, що

переходять до іншого суб'єкта на підставі його згоди або в силу закону [63].

Доцільно погодитися з позицією Г. Бублик, яка наголошує, що інститут делегування повноважень відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування публічної влади [6, с. 17].

У своїх дослідженнях О. Терещук розглядає делеговані повноваження, як повноцінний адміністративно-правовий інститут. На його думку, сутність цього явища полягає у встановленні правовідносин, за яких суб'єкт делегування передає певні публічно-адміністративні повноваження іншому учаснику – органу публічної влади, фізичній або юридичній особі приватного чи публічного права на чітко визначений строк. Така передача супроводжується забезпеченням необхідних ресурсів (фінансових чи майнових), установленням системи контролю та наглядових обмежень, а також визначенням відповідальності сторін. Оформлення делегованих правовідносин, за його підходом, відбувається через укладення відповідного договору або видання нормативного акту [79, с. 128].

Вчені А. Корбутяк та Н. Сокровольська трактують делеговані повноваження, як особливий вид двосторонніх імперативних правовідносин. У таких відносинах один орган виступає носієм первинної компетенції, визначеної нормативно-правовими актами, тоді як інший має правову спроможність отримувати та реалізовувати ці повноваження. Дослідники підкреслюють, що делегування передбачає тимчасову передачу частини компетенцій органам нижчого рівня зі збереженням за делегуючим суб'єктом права повернення цих повноважень у своє розпорядження. Водночас відповідальність за результати діяльності органу, якому делеговано повноваження, а також за виконання відповідних зобов'язань залишається на стороні делегента [33].

У своїх наукових напрацюваннях А. Цабека пропонує розглядати делеговані повноваження, як процес передачі нормативно визначених компетенцій від суб'єкта делегування, який має відповідний правовий статус, виконавцю. При цьому за суб'єктом, що делегує, зберігається право контролю

за виконанням переданих повноважень, а також можливість їх відкликання за потреби. Такий підхід, на думку автора, забезпечує ефективне, повноцінне та раціональне виконання делегованих функцій, з урахуванням як державних інтересів, так і законних прав та потреб громадян і мешканців відповідних адміністративно-територіальних одиниць [90, с. 109].

О. Крупчан наголошує, що делеговані повноваження слід розглядати, як один із ключових механізмів упровадження децентралізації публічної влади. На його думку, децентралізація передбачає поступову передачу частини функцій та компетенцій від центральних органів державної влади до органів місцевого рівня, що забезпечує ефективнішу організацію управління та наближення влади до громадян [38, с. 17].

О. Бедний також підкреслює, що делеговані повноваження виступають одним із ключових інструментів просування децентралізаційних процесів, адже воно сприяє створенню більш гнучкої та швидкої системи реагування на потреби місцевих громад. Такий механізм надає органам місцевої влади можливість оперативно ухвалювати рішення з питань, які безпосередньо впливають на щоденне життя населення, без необхідності чекати відповідних рішень від центральних органів управління [3, с. 26–31]. Особливо важливо це для таких сфер, як управління земельними ресурсами, соціальне забезпечення, регулювання місцевих бюджетів та інші напрями, де ефективність рішень значною мірою залежить від швидкості та адаптивності органів влади на місцях.

А. Новак підкреслює, що делеговані повноваження становлять цілісну систему державно-владних функцій, які надаються певним органам тимчасово для реалізації в окремих сферах суспільних відносин. Передача таких повноважень здійснюється на основі Конституції та законів України, з урахуванням принципів доцільності й ефективності організації управління на місцевому рівні. На думку автора, інститут делегування виконує ключову роль у процесі децентралізації публічної влади: він забезпечує наближення адміністративних послуг до населення, підвищує ефективність управлінських

процесів, сприяє результативному виконанню функцій муніципальних органів, підтримує реформування системи місцевого самоврядування та допомагає досягати стратегічних цілей держави й суспільства загалом [53, с. 107].

У своїх дослідженнях І. Тулик розглядає делегування повноважень як важливий механізм взаємодії між органами державної влади, що забезпечує ефективний розподіл управлінських функцій. Науковець підкреслює, що делегування виступає не просто технічним інструментом, а системним процесом перерозподілу компетенцій між різними рівнями влади – державними та муніципальними структурами. Воно є невід’ємним елементом функціонування будь-якої державної інституції, оскільки жоден орган не здатний повноцінно та раціонально реалізовувати всі завдання без передачі частини своїх функцій іншим суб’єктам управління [84, с. 124].

Дослідник наголошує, що ефективність делегування можлива лише за умови дотримання низки принципових вимог. По-перше, делегування має здійснюватися на основі взаємної згоди обох сторін, що гарантує його добровільний і узгоджений характер. По-друге, цей процес повинен бути закріплений у спеціальному договорі, який визначає обсяг, межі та порядок реалізації делегованих повноважень. По-третє, делегування має супроводжуватися належним фінансовим і матеріальним забезпеченням, без якого реалізація переданих функцій буде неефективною або формальною. Окрему увагу І. Тулик приділяє питанню неприпустимості переделегування (субделегування), адже така практика суперечить первісним намірам і цілям органу, що здійснив передачу повноважень. Крім того, учений наголошує, що суб’єкт, який отримав делеговані повноваження, несе повну юридичну відповідальність за їх належне виконання, оскільки він стає безпосереднім виконавцем делегованих завдань у межах визначеної компетенції [84, с. 125].

Як підкреслює А. Вандяк, механізм делегування повноважень є найхарактернішим саме для органів місцевого самоврядування, оскільки сама їхня природа ґрунтується на передачі громадою або спільнотою владних

повноважень цим органам. У цьому контексті громада надає місцевим радам право здійснювати функції місцевого самоврядування, а ті, своєю чергою, можуть передавати окремі повноваження іншим структурним елементам у межах системи місцевого самоврядування. Така модель забезпечує ефективний розподіл адміністративних функцій і сприяє гнучкому управлінню на місцях [10, с. 26].

На думку М. Шевченка, делеговані повноваження у широкому розумінні можна розглядати як процес передачі компетенцій між державними органами, органами місцевого самоврядування або від них приватним суб'єктам. Це здійснюється на підставі рішення суб'єкта делегування чи укладеного договору з відповідним органом влади або приватною особою, яка бере на себе виконання делегованих функцій. Важливою характеристикою цього механізму є його тимчасовий та зворотний характер, що передбачає безумовне право суб'єкта делегування відкликати раніше прийняте рішення в будь-який момент [91].

У Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» поняття делегованих повноважень трактується, як компетенції органів виконавчої влади, що надаються органам місцевого самоврядування на підставі закону. Крім того, до цієї категорії відносять і ті повноваження, які органи місцевого самоврядування передають відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних чи обласних рад [64].

З аналізу положень пункту 13 частини 1 статті 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» випливає, що законодавець виокремлює два основні типи делегованих повноважень. По-перше, це повноваження органів виконавчої влади, які надаються органам місцевого самоврядування відповідно до норм чинного законодавства. По-друге, це повноваження органів місцевого самоврядування, що можуть бути передані місцевим державним адміністраціям на підставі рішень районних або обласних рад [64]. Такий поділ відображає взаємозалежність та взаємодію між різними рівнями публічної влади в Україні.

Р. Титикало наголошує, що процес делегування повноважень органами публічної адміністрації має низку специфічних особливостей, які необхідно враховувати для забезпечення його ефективності. По-перше, суб'єкт делегування повинен мати законне право передавати певні повноваження. По-друге, обсяг таких повноважень може змінюватися – розширюватися або звужуватися залежно від управлінських потреб і домовленостей сторін. По-третє, місцеві органи виконавчої влади мають право передавати свої повноваження районним і обласним радам, а органи місцевого самоврядування як органам виконавчої влади, так і іншим суб'єктам системи місцевого самоврядування. Важливою умовою є строковий характер делегування, що передбачає можливість відкликання повноважень суб'єктом, який їх передав. Крім того, обов'язковою вимогою є забезпечення фінансування делегованих повноважень, при цьому сам процес передачі має добровільний характер. У певних випадках органам місцевого самоврядування можуть передаватися й об'єкти державної власності для належного виконання цих функцій. Варто також зазначити, що делегування може здійснюватися в різних сферах публічної адміністрації [17, с. 126].

Серед характерних рис делегованих повноважень у системі публічної адміністрації, О. Алтуніна виокремила кілька ключових положень:

- реалізація делегованих повноважень має бути спрямована насамперед на забезпечення та захист прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб певної територіальної громади;
- органи місцевого самоврядування не лише отримують від органів виконавчої влади делеговані повноваження, а й можуть передавати частину своїх повноважень виконавчим органам;
- на законодавчому рівні закріплено лише вже делеговані повноваження, тоді як потенційний перелік повноважень, які можуть передаватися, чітко не визначений;
- делегування виступає важливим механізмом забезпечення присутності державної влади на місцевому рівні, сприяючи ефективному управлінню

територіями;

- перелік повноважень, які можуть делегувати районні та обласні ради місцевим державним адміністраціям, є вичерпним, на відміну від делегованих повноважень виконавчих органів сільських, селищних та міських рад;

- органи місцевого самоврядування перебувають під контролем органів виконавчої влади щодо належного виконання делегованих повноважень, що забезпечує відповідність їхньої діяльності державним стандартам і вимогам [2, с. 9–10].

А. Вандяк виокремлює низку ключових рис, що визначають специфіку механізму делегування повноважень у системі публічної адміністрації:

- делеговані повноваження передбачають офіційне ухвалення делегуючим органом відповідного акту, який фіксує факт передачі повноважень;

- важливим є чітке нормативне розмежування компетенцій між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

- законодавство передбачає можливість делегування окремих повноважень, що належать до власної компетенції органу влади, із закріпленням права відкликання таких повноважень у разі потреби;

- встановлюється обов’язковість державного контролю за тим, як органи місцевого самоврядування реалізують отримані від органів виконавчої влади функції;

- заборона субделегування повноважень, наявність належного фінансового забезпечення для їх виконання, гарантія адміністративної автономії органів місцевого самоврядування та можливість максимально ефективного вирішення місцевих питань без зайвого втручання центральних органів влади;

- суб’єкт делегування зберігає право у будь-який момент призупинити передані повноваження, якщо вони були делеговані на невизначений строк, а суб’єкт, який їх отримав, несе відповідальність за неналежне виконання делегованих функцій [10, с. 28].

С. Шевчук доволі чітко формулює юридичну сутність делегованих повноважень, окреслюючи низку їх ключових характеристик:

- передаватися можуть лише окремі елементи компетенції органу публічної влади, а не її повний обсяг;
- делегування не змінює загальної компетенції органу, що передає повноваження, тоді як компетенція органу-одержувача тимчасово розширюється;
- акт делегування обов'язково повинен виходити від суб'єкта, який наділяє повноваження, а сама процедура фактично означає поширення його компетенції через надання певних прав іншому органу;
- делегуючий орган зберігає можливість у будь-який момент відкликати передані повноваження;
- якщо делегування обмежене в часі, його припинення не вимагає видання спеціального акту – з моменту завершення строку дії угоди компетенція органу-одержувача автоматично звужується [93, с. 18].

Отже, делегування повноважень у системі публічної адміністрації є важливим правовим і управлінським механізмом. Його суть полягає у тимчасовій передачі частини компетенцій від одного суб'єкта публічної влади іншому з метою підвищення якості управлінських процесів і наближення публічних послуг до громадян. У законодавстві України делеговані повноваження визначені як компетенції, що можуть передаватися органам місцевого самоврядування від органів виконавчої влади або навпаки, що відображає взаємозалежність і взаємодію між різними рівнями публічного управління. Їх особливостями є строковість, наявність механізму відкликання, обов'язковість фінансового забезпечення, підконтрольність органам-делегантам та неможливість субделегування.

1.2. Класифікація та принципи делегування повноважень суб'єктів публічної адміністрації

Делегування повноважень є одним із ключових інструментів ефективного функціонування системи публічної адміністрації, оскільки дозволяє оптимізувати управлінські процеси, забезпечити гнучкий розподіл функцій та підвищити якість надання публічних послуг. Проте ефективність цього механізму значною мірою залежить від чіткого розуміння його класифікаційних ознак та принципів реалізації. Саме класифікація дозволяє систематизувати різновиди делегованих повноважень за певними критеріями. Водночас принципи делегування виступають методологічною основою цього процесу: вони визначають порядок, межі та підходи, на яких ґрунтується передача повноважень. Дотримання таких принципів забезпечує законність, ефективність, прозорість та збалансованість взаємодії між різними суб'єктами публічної адміністрації.

У дисертаційному дослідженні В. Давидова акцентує на тому, що система повноважень суб'єктів публічної адміністрації має чіткий поділ на власні та делеговані повноваження. Такий поділ визначає не лише функціональне навантаження органів місцевого самоврядування, а й їхній реальний управлінський потенціал. Так, до власних повноважень у сфері культурного, соціального й економічного розвитку, а також планування, належать дії, спрямовані на стимулювання територіального розвитку громади. Натомість делеговані повноваження стосуються виконання функцій і завдань держави, зокрема у сфері регуляторної політики, надання адміністративних послуг та управління об'єктами промисловості. Аналогічно, у сфері бюджету та фінансів власними є повноваження з формування місцевого бюджету й визначення місцевих податків і зборів, тоді як делегованими – контроль за дотриманням цінової політики та регулювання фінансових потоків. Власні повноваження виконавчих органів покликані забезпечувати реалізацію рішень відповідних рад, розвиток територій та надання адміністративних послуг

громадянам. Делеговані повноваження, навпаки, мають на меті виконання завдань держави у ключових сферах суспільних відносин – соціальній політиці, територіальному розвитку, безпеці тощо, що відповідає принципам децентралізації та субсидіарності й супроводжується необхідним ресурсним забезпеченням [14, с. 82–83]. Авторка наголошує, що передача делегованих повноважень іншим органам місцевого самоврядування зазвичай є недоцільною, оскільки це суперечить логіці управлінської відповідальності. Виняток можуть становити випадки, коли таке делегування є економічно вигідним – за умови укладання адміністративного договору та консолідації ресурсів кількох громад. Більше того, подальше переделегування повноважень, отриманих від органів державної влади, може свідчити про втрату управлінської спроможності таких виконавчих органів, що ставить під сумнів доцільність їх фінансування. Основна їхня місія полягає у реальному виконанні завдань територіального розвитку та задоволенні потреб громади, а не в передачі відповідальності іншим суб'єктам.

Основні підходи до класифікації делегування повноважень суб'єктів публічної адміністрації можна подати за критеріями, представленими в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація делегування повноважень суб'єктів публічної адміністрації за основними критеріями [20; 43; 30]

№	Критерій	Вид	Характеристика
1	2	3	4
1	За рівнем влади, між якими здійснюється делегування	вертикальне	передача повноважень від вищого рівня публічної влади до нижчого
		горизонтальне	делегування повноважень між рівноправними суб'єктами
		змішане	одночасна передача окремих функцій як вертикально, так і горизонтально
2	За правовою природою делегованих повноважень	обов'язкове (імперативне)	делегування прямо передбачене законом і підлягає обов'язковому виконанню
		дискреційне (добровільне)	суб'єкт самостійно приймає рішення про передачу частини своїх повноважень іншому суб'єкту

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4
3	За змістом і характером переданих функцій	управлінське	стосується організації, контролю та координації управлінських процесів
		нормативно-регуляторне	передача права видавати нормативно-правові акти або регулювати певні сфери
		контрольно-наглядове	передача повноважень щодо контролю за дотриманням законодавства
		ресурсне	пов'язане з передачею не лише функцій, а й ресурсного забезпечення
4	За строком делегування	постійне	передача повноважень на невизначений термін
		тимчасове	делегування на конкретний період або до виконання певного завдання
5	За напрямом руху повноважень	від держави до органів місцевого самоврядування	класична модель децентралізації
		від місцевого самоврядування до державних органів	зворотне делегування
		між органами місцевого самоврядування	через адміністративні договори

Згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», делегування повноважень суб'єктів публічної адміністрації може бути класифіковане за різними напрямками діяльності та сферами суспільного життя (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація повноважень суб'єктів публічної адміністрації за сферами суспільного життя [64]

№	Сфера застосування	Сутність делегованих повноважень
1	2	3
1	Соціально-економічний і культурний розвиток, планування та облік	участь у реалізації державної регуляторної політики в межах і в порядку, визначених Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [61]; розгляд і погодження планів підприємств, установ та організацій, що не перебувають у комунальній власності відповідної територіальної громади, якщо їх реалізація може спричинити негативні соціальні, демографічні, екологічні чи інші наслідки, а також
		підготовка відповідних висновків і пропозицій до компетентних органів; ведення статистичного обліку осіб, які постійно або тимчасово проживають на території громади; організаційне забезпечення надання адміністративних послуг органів виконавчої влади

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
2	Бюджет, фінанси і ціни	контроль за своєчасним та повним виконанням підприємствами й організаціями всіх форм власності зобов'язань щодо сплати коштів до місцевого бюджету відповідно до вимог законодавства; нагляд за дотриманням установлених державою цінових нормативів і тарифів згідно з чинними правовими актами; створення сприятливих умов та підтримка реалізації інвестиційних проєктів
3	Житлово-комунальне господарство, побутове обслуговування, громадське харчування, транспорт і зв'язок	розвиток інфраструктури обслуговування; контроль та безпека; захист прав споживачів; організація роботи підприємств; житловий фонд та соціальне забезпечення; реєстри та облік; доступ до інфраструктури
4	Будівництво	надання та реєстрація документів на будівництво, здійснення архітектурно-будівельного контролю та введення об'єктів в експлуатацію; формування та ведення містобудівного кадастру, нагляд за дотриманням містобудівних норм і зупинення незаконних робіт; контроль за надійністю будівель у зонах ризику, дотриманням умов інвестування та інженерно-технічних вимог цивільного захисту; організація збереження, охорони та використання історико-архітектурних пам'яток; розгляд конфліктних ситуацій у сфері забудови
5	Освіта, охорона здоров'я, культура, молодіжна політика, фізкультура і спорт, утвердження української національної та громадянської ідентичності	гарантування безоплатної освіти та медичного обслуговування, розвиток мережі закладів освіти й охорони здоров'я, підтримка фізичної культури та спорту; облік неповнолітніх, забезпечення пільгових категорій громадян медикаментами, підручниками, безкоштовним або пільговим утриманням у закладах освіти; охорона пам'яток, підтримка культурного розвитку, гарантії використання мов національних меншин; участь у формуванні кадрового потенціалу, ліцензуванні медичної діяльності та організації профілактичних заходів для дітей
6	Регулювання земельних відносин та охорона довкілля	нагляд за дотриманням природоохоронних норм, управління відходами, охороною водних об'єктів, моніторинг кліматичних змін; координація діяльності земельних органів, розгляд спорів, погодження клопотань щодо користування природними ресурсами, землеустрій та кадастровий облік; формування локальних екологічних інформаційних систем, надання даних із земельного кадастру, взаємодія з податковими органами; реалізація та контроль заходів із пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до них
7	Соціальний захист населення	реалізація програм допомоги людям з інвалідністю, ветеранам, сім'ям у складних життєвих обставинах, постраждалим від стихійних лих, Чорнобильської катастрофи чи воєнної агресії; організацію громадських і тимчасових робіт, створення спеціальних робочих місць,

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
		соціальний патронаж, підтримка безробітних та осіб, які повернулися з полону; контроль за умовами праці, дотриманням норм безпеки, надання пільг і компенсацій працівникам шкідливих виробництв; підтримка бездомних осіб, дітей без піклування батьків, забезпечення тимчасовим житлом і соціальним супроводом; участь у колективних переговорах, укладенні угод, регулюванні трудових спорів.
8	Зовнішньоекономічна діяльність	організація та здійснення контролю за здійсненням прикордонної та прибережної торгівлі; створення сприятливих умов для ефективної роботи митних органів та підтримка їх діяльності; забезпечення виконання наданих міжнародних зобов'язань України на відповідній території в межах компетенції органів місцевого самоврядування

Відповідно до положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», процес делегування повноважень у системі публічної адміністрації ґрунтується на низці ключових принципів, які гарантують його ефективність, законність та прозорість. До основних принципів належать:

- принцип законності – передача повноважень здійснюється виключно в межах правового поля та згідно із чинним законодавством;
- соціально-економічна обґрунтованість – делегування має базуватися на реальних потребах територіальних громад та враховувати економічні можливості;
- субсидіарність і додатковість – забезпечення наближення управлінських рішень до громадян та ефективного розподілу компетенцій;
- матеріально-фінансове забезпечення – передача повноважень супроводжується відповідними ресурсами для їх реалізації;
- підконтрольність – обов'язкове забезпечення механізмів нагляду та звітності за виконання делегованих функцій;
- добровільність виконання – реалізація повноважень без примусу, на основі згоди сторін;
- заборона субделегування – передані повноваження не можуть бути передані далі іншим суб'єктам;
- забезпечення доступності – громадяни повинні мати вільний та

зручний доступ до адміністративних і публічних послуг (рис. 1.1) [64]. Ці принципи формують правову та організаційну основу делегування повноважень, сприяючи ефективному функціонуванню системи публічної адміністрації на місцевому та державному рівнях.

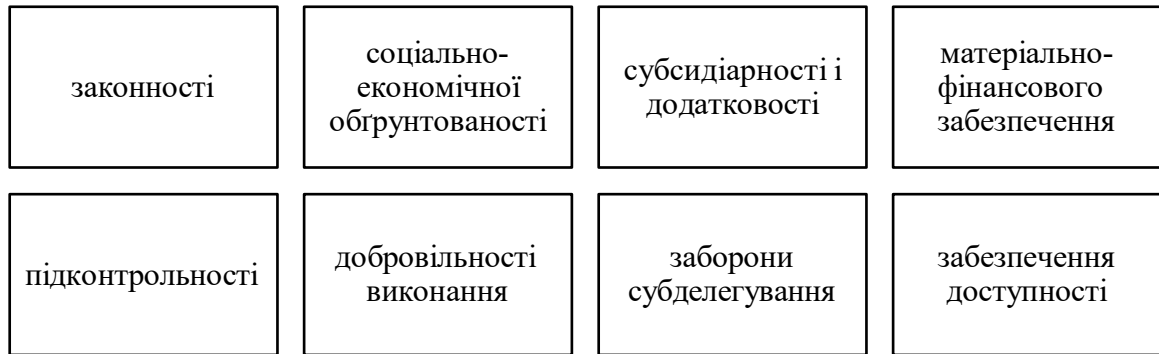

Рис. 1.1. Принципи делегування повноважень у системі публічної адміністрації [64]

Отже, делегування повноважень є невід’ємною складовою ефективною системи публічної адміністрації, яка забезпечує оптимальний розподіл управлінських функцій між різними рівнями влади та підвищує результативність управлінських процесів. Систематизація видів делегування за чіткими критеріями (рівнем влади, між якими здійснюється делегування; правовою природою делегованих повноважень; змістом і характером переданих функцій; строком делегування; напрямом руху повноважень; за сферою суспільних відносин) дозволяє не лише впорядкувати функціональні обов’язки органів влади, а й забезпечити прогнозованість та стабільність їхньої діяльності. Завдяки дотриманню принципів законності, субсидіарності, прозорості, підконтрольності та забезпеченню належних ресурсів делегування повноважень набуває не формального, а практичного змісту. Ці принципи гарантують збалансований розподіл компетенцій, ресурсів і відповідальності між суб’єктами публічної адміністрації.

1.3. Нормативно-правові основи делегування повноважень суб'єктів публічної адміністрації

Нормативно-правові засади делегування повноважень є ключовим елементом функціонування публічної адміністрації, оскільки саме правові акти визначають межі, зміст, порядок та механізми передачі управлінських функцій між різними рівнями влади. Делегування повноважень не може відбуватися довільно – воно ґрунтується на чітко встановлених нормах права, які забезпечують законність, прозорість і підзвітність цього процесу.

Правове регулювання делегування в Україні спирається на положення Конституції України, спеціальних законів, зокрема Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також на низку підзаконних нормативно-правових актів, що деталізують порядок і механізми реалізації таких повноважень. Вони встановлюють як загальні принципи, так і конкретні повноваження, що можуть бути передані від органів державної влади до органів місцевого самоврядування та навпаки.

На думку П. Любченко, питання законодавчого закріплення компетенції місцевого самоврядування охоплює два ключові напрями: по-перше, це чітке розмежування повноважень між органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; по-друге – визначення меж і змісту власних та делегованих повноважень [42, с. 123].

У вітчизняному законодавстві поняття «делеговані повноваження» уперше було введено у 1990 році, його використано в Законі України «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування» [65]. У цьому нормативному акті було визначено коло функцій, які держава передає виконавчим органам сільських, селищних та міських рад. Водночас чітке нормативне закріплення терміну відбулося пізніше – у 1997 році з ухваленням Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», що стало важливим етапом у становленні правової бази системи публічної адміністрації [64].

Передача повноважень від органів державної виконавчої влади до органів місцевого самоврядування є поширеною практикою у європейських країнах, що підтверджується положеннями ст. 4 Європейська хартія місцевого самоврядування [21]. Такий механізм не обмежує автономію місцевого самоврядування в межах його власних компетенцій, а навпаки – сприяє раціональному використанню наявних ресурсів. Делегування повноважень дозволяє уникнути дублювання функцій і створення додаткових державних структур на місцях, забезпечуючи ефективний розподіл фінансових та людських ресурсів [35].

Правові засади реалізації делегованих повноважень суб'єктів публічної адміністрації закріплені в ст. 143 Конституція України. У ній визначено, що органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади, а їх виконання у повному обсязі має фінансуватися державою. Крім того, у частині здійснення таких повноважень органи місцевого самоврядування підконтрольні відповідним органам виконавчої влади. Водночас у Конституції відсутнє безпосереднє визначення поняття «делеговані повноваження». Вона лише опосередковано згадує про них у контексті можливості передачі окремих повноважень місцевих рад органам виконавчої влади, що вказує на нормативне визнання цього інституту, але не на його чітке юридичне формулювання [32].

На думку А. Новак, процес делегування повноважень має відбуватися в чітких межах, визначених Конституції України та чинному законодавстві. Він повинен узгоджуватися з усталеною системою публічної адміністрації, логікою розподілу функцій і компетенцій між різними рівнями та видами органів влади. Відповідно до конституційної моделі територіальної організації управління, передача частини повноважень органів виконавчої влади може здійснюватися на рівні сільських, селищних і міських громад місцевого самоврядування [53, с. 104].

Згідно із вимогами Конституції України, процес делегування повноважень обов'язково має супроводжуватися передачею матеріальних і

фінансових ресурсів, необхідних для їх ефективної реалізації. Така норма закріплена у ст. 143 Конституції України та ст. 67 Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» [32; 64]. Ця умова є принциповою, адже вона не лише забезпечує можливість виконання делегованих функцій, а й підтримує здатність органів місцевого самоврядування реалізовувати свої базові завдання. Як зазначають науковці, зокрема А. Онопрієнко, відсутність належного ресурсного забезпечення може стати підставою для відмови органів місцевого самоврядування від прийняття або повного виконання таких повноважень, обмежуючи їх реалізацію лише в межах наявних ресурсів [57, с. 8].

Цілком обґрунтованою є позиція, згідно з якою органам місцевого самоврядування доцільно передавати лише обмежений обсяг функцій виконавчої влади. Делеговані повноваження не повинні переважати власні компетенції, адже головне призначення місцевого самоврядування полягає у розв'язанні проблем місцевого значення [4, с. 6]. Водночас на практиці спостерігається інша ситуація: Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачає 67 власних і 78 делегованих повноважень [64]. Як зазначає П. Любченко, така пропорція свідчить про те, що діяльність виконавчих органів місцевих рад значною мірою зосереджена на виконанні завдань, визначених органами державної влади. Часто обсяг делегованих повноважень становить або навіть перевищує половину від загальної компетенції, що фактично наближає статус виконавчих органів рад до органів державного управління. Такий дисбаланс, як зауважує дослідник, стримує розвиток інституту місцевого самоврядування та обмежує його автономність [43, с. 77].

Непослідовність та фрагментарність чинного правового регулювання механізму делегування повноважень зумовили спроби створити єдиний комплексний законодавчий підхід до цього процесу. У різні роки на розгляд парламенту виносилися законопроекти, покликані врегулювати дане питання, зокрема Закон України «Про делеговані повноваження» (законопроект) [60],

Закон України «Про делегування повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування» (законопроект) [67], а також Муніципальний кодекс України (законопроект) [49]. Ініціаторами виступили народні депутати Г. Антоньєва, В. Бондаренко, М. Сирота, С. Подгорний, І. Богословська, В. Стретович, Є. Жовтяк, Л. Кравчук, О. Омельченко, та Ю. Іоффе. Однак жоден із цих документів не був ухвалений навіть у першому читанні. Як наслідок, відсутність спеціального закону й досі створює суттєві правові прогалини, які ускладнюють як сам процес делегування повноважень, так і процедуру їх відкликання.

Отже, нормативно-правові основи делегування повноважень є фундаментальним елементом системи публічної адміністрації, адже саме вони забезпечують легітимність, передбачуваність та ефективність управлінських процесів на різних рівнях влади. Конституційне та законодавче закріплення механізму делегування створює правові межі для розподілу функцій між органами державної влади та місцевого самоврядування, а також гарантує дотримання принципів законності, субсидіарності та фінансово-ресурсного забезпечення.

Еволюція правового регулювання цього інституту в Україні демонструє поступовий перехід від фрагментарних положень до спроб комплексного нормативного врегулювання, однак відсутність спеціального закону й досі створює низку практичних труднощів. Неврегульованість процедур делегування та відкликання повноважень ускладнює реалізацію публічних функцій та призводить до дисбалансу між власними й делегованими компетенціями органів місцевого самоврядування. З огляду на це, удосконалення нормативно-правової бази у сфері делегування повноважень має стати пріоритетним напрямом державної політики. Прийняття цілісного законодавчого акту дозволить систематизувати правові механізми, підвищити прозорість та ефективність публічної адміністрації, а також зміцнити інституційну спроможність місцевого самоврядування.

РОЗДІЛ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕЛЕГОВАНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ В УКРАЇНІ

2.1. Процедура делегування повноважень органів державної влади органам місцевого самоврядування

Делегування повноважень є одним із ключових механізмів взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, що забезпечує ефективну реалізацію принципу децентралізації влади в Україні. Саме через делегування відбувається передача частини державних функцій на місцевий рівень, що сприяє підвищенню якості управлінських рішень, оперативності реагування на потреби громади та зміцненню її самостійності.

Органи місцевого самоврядування в Україні відіграють ключову роль у забезпеченні демократичного управління на місцях, реалізуючи принцип народовладдя через представницькі інституції. Сільські, селищні та міські ради виступають основними органами місцевого самоврядування, що виражають волю територіальних громад та реалізують від їхнього імені повноваження, закріплені Конституцією України, Законом «Про місцеве самоврядування в Україні» та іншими нормативно-правовими актами. Вони формують правову основу для ухвалення управлінських рішень, спрямованих на соціально-економічний розвиток територій, задоволення потреб населення та забезпечення життєдіяльності громади [64].

Обласні та районні ради, своєю чергою, представляють спільні інтереси кількох територіальних громад – сіл, селищ і міст і функціонують у межах компетенції, визначеної законодавством. Їхня діяльність спрямована на координацію дій місцевих рад, розв’язання питань міжмуніципального значення, ефективне використання ресурсів і розробку спільних програм розвитку. Важливим аспектом їхньої роботи є реалізація повноважень, делегованих нижчими радами, що сприяє забезпеченню цілісності системи місцевого самоврядування.

Діяльність представницьких органів, голів громад, виконавчих комітетів та інших структурних підрозділів організовується на основі принципу розподілу повноважень, що забезпечує збалансованість між законодавчою, виконавчою та контрольними функціями на місцевому рівні. Це сприяє запобіганню дублюванню управлінських функцій і підвищує ефективність роботи органів влади.

Формування складу рад, визначення їхньої внутрішньої структури, регламенту діяльності та порядку прийняття рішень здійснюється відповідно до Конституції України, спеціальних законів і статутів територіальних громад. Саме ці документи закладають основу правової, організаційної та функціональної автономії місцевого самоврядування, створюючи умови для розвитку місцевої демократії, участі громадян у прийнятті управлінських рішень та реалізації принципу субсидіарності [64]. Отже, система місцевого самоврядування в Україні є складною, багаторівневою і водночас гнучкою структурою, що забезпечує ефективне функціонування влади на місцях та сприяє розвитку громадянського суспільства.

Дослідник Я. Малик зазначає, що однією з ключових рис органів місцевого самоврядування є його функціонування як цілісної системи, тобто як організаційно-правового механізму, за допомогою якого територіальні громади реалізують свої права та інтереси як безпосередньо, так і через відповідні представницькі органи. На думку науковця, саме така системність забезпечує узгодженість управлінських рішень, послідовність у виконанні владних функцій і створює передумови для ефективної участі громадян у розв'язанні питань місцевого значення [44].

Процедура делегування повноважень передбачає нормативно визначену послідовність дій, у межах якої органи державної влади закріплюють за органами місцевого самоврядування певні завдання, ресурси та відповідальність за їх виконання. Вона має важливе значення для формування ефективної системи публічного управління, оскільки дозволяє поєднати інтереси держави та територіальних громад, забезпечуючи баланс між

централізованим керівництвом і місцевою ініціативою.

У своїх наукових дослідженнях О. Алтуніна виокремлює низку характерних рис процедури делегування повноважень органам місцевого самоврядування. Зокрема, авторка підкреслює, що делегування відбувається виключно на законодавчій основі, тобто повноваження передаються органам місцевої влади на підставі нормативно-правових актів, що гарантує їх правомірність та обов'язковість виконання. Другою важливою особливістю дослідниця називає те, що застосування делегованих повноважень має бути спрямоване на реалізацію та захист прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які належать до відповідної територіальної громади. Саме через цей механізм забезпечується практична реалізація державної політики на місцевому рівні. Крім того, О. Алтуніна зазначає, що делегування повноважень створює умови для присутності держави на місцевому рівні, дозволяючи центральній владі впливати на управлінські процеси в громадах через узгоджені інституційні механізми. При цьому органи та посадові особи місцевого самоврядування, виконуючи делеговані функції, перебувають під контролем органів виконавчої влади, які здійснюють нагляд за законністю та ефективністю реалізації переданих повноважень (рис. 2.1) [1, с. 188].

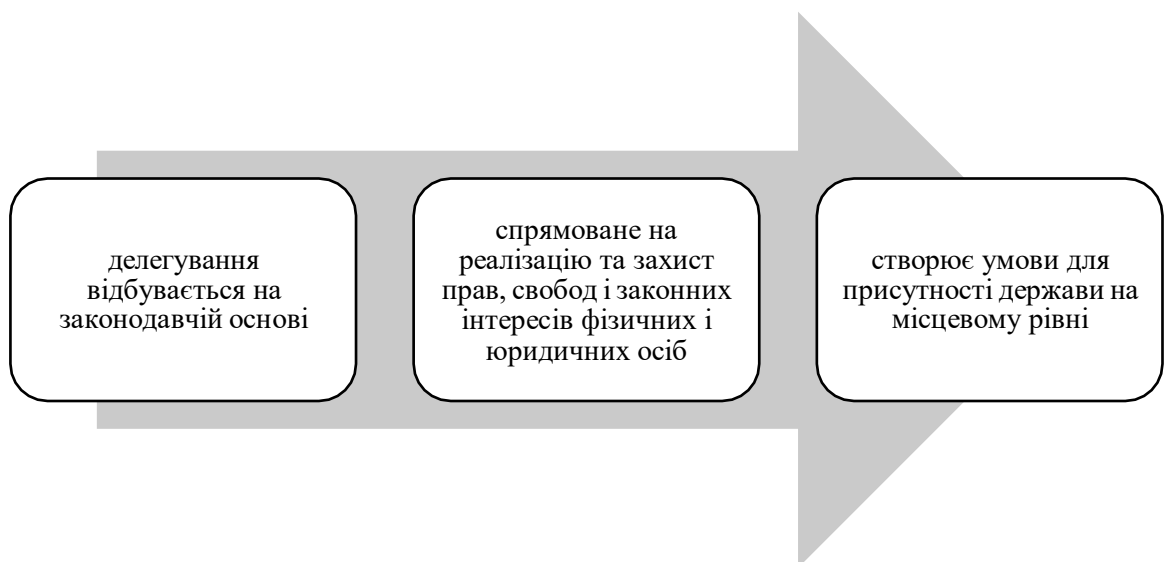

Рис. 2.1. Ключові рис процедури делегування повноважень органам місцевого самоврядування [1, с. 188]

Вчена В. Давидова, аналізуючи організаційне забезпечення як процедуру делегування повноважень у системі органів місцевого самоврядування, зазначає, що цей процес відбувається поетапно, з дотриманням певної логіки управлінських дій (рис. 2.2).

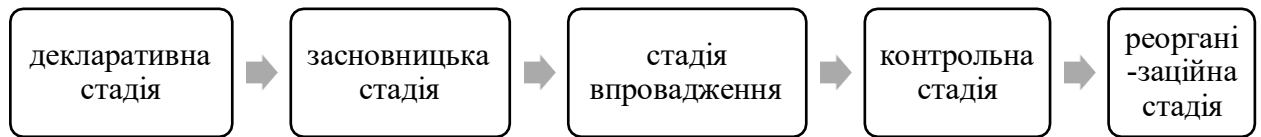

Рис. 2.2. Організаційне забезпечення процедури делегування повноважень органам місцевого самоврядування за В. Давидовою [14, с. 113–115]

Дослідниця виділила такі основні стадії делегування:

- декларативна стадія – орган місцевого самоврядування, який ініціює делегування повноважень, визначає їх обсяг, межі, мету, а також виділяє необхідні фінансові та технічні ресурси для їх реалізації. Цей етап закріплюється офіційним рішенням відповідного органу;

- засновницька стадія – передбачає створення умов для формування нової моделі відносин делегування, що реалізується через узгодження проєкту рішення ради про делегування. Важливою умовою цієї стадії є укладення адміністративного договору, який визначає обсяг делегованих повноважень, права й обов’язки сторін, порядок доступу до ресурсів і відповідальність за їх використання. Важливим моментом є підписання договору та введення його в дію;

- стадія впровадження – охоплює безпосередню передачу повноважень і ресурсів, запуск механізмів контролю та забезпечення реалізації делегованих функцій. На практиці цей етап часто стикається з труднощами, зокрема з недостатнім фінансовим забезпеченням або формальним підходом до виконання;

- контрольна стадія – спрямована на моніторинг виконання делегованих

повноважень і оцінку ефективності їх реалізації. Орган, який делегував функції, здійснює перевірку дотримання умов адміністративного договору, аналізує результати та вживає коригувальні заходи у разі потреби;

– реорганізаційна стадія – передбачає припинення дії адміністративного договору, повернення або перерозподіл ресурсів, а також звітування сторін щодо виконаних зобов’язань. Хоча цей етап є підсумковим, він трапляється нечасто, адже сучасна практика місцевого самоврядування дедалі частіше ґрунтується на партнерстві та спільному управлінні ресурсами, що зменшує потребу в повному розірванні делегованих відносин [14, с. 113–115]. На її думку, ефективне делегування повноважень можливе лише за умов наявності послідовної системи нормативного, організаційного та ресурсного забезпечення, яке гарантує не лише формальну передачу функцій, а й реальну спроможність місцевих органів виконувати їх якісно.

Описані стадії демонструють цілісну логіку процесу делегування повноважень, у межах якого адміністративний договір виступає ключовим інструментом організаційного забезпечення та правової визначеності взаємодії сторін. У контексті сучасної адміністративно-територіальної реформи саме договірні відносини між суб’єктами місцевого самоврядування набувають нової ваги, забезпечуючи правову стабільність, відповідальність і ефективність управлінських рішень.

Реалізація делегування повноважень спирається не лише на загальну систему органів місцевого самоврядування, а й на внутрішню організаційну структуру кожного з них. Вона формується відповідно до законодавчо визначених функцій, компетенції та обсягу повноважень. Під час розроблення організаційної моделі особливо складним є питання розподілу влади та відповідальності як по вертикалі, так і по горизонталі, що часто залишається недостатньо врегульованим у нормативно-правовому полі. Так, сільські, селищні та міські ради мають право ухвалювати рішення щодо розподілу функцій і повноважень між своїми виконавчими органами, відділами та управліннями згідно з частиною третьою статті 52 Закону України «Про

місцеве самоврядування в Україні» [64]. Проте на практиці такі рішення, необхідні для ефективного функціонування органів місцевої влади, ухвалюються не завжди. Це знижує узгодженість управлінських процесів, уповільнює реалізацію делегованих повноважень і свідчить про потребу в чіткішому нормативному та організаційному регламентуванні даного аспекту діяльності органів місцевого самоврядування.

Слід підкреслити, що делегування повноважень у системі місцевого самоврядування виступає не лише адміністративно-правовим механізмом, а й важливою формою міжмуніципального співробітництва територіальних громад сіл, селищ і міст. Такий підхід закріплено в положеннях Закону України «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 року, який визначає правові засади спільної діяльності органів місцевого самоврядування з метою підвищення ефективності управління та раціонального використання ресурсів. Відповідно до частини першої статті 4 цього Закону, співробітництво між громадами може реалізовуватись у кількох формах:

- 1) делегування окремим громадам іншими суб'єктами співробітництва виконання певних завдань із передачею необхідних ресурсів;
- 2) спільна реалізація проєктів, що передбачає координацію дій усіх учасників співробітництва та акумулювання фінансових і матеріальних ресурсів для досягнення спільної мети;
- 3) спільне фінансування або утримання підприємств, установ, організацій комунальної форми власності чи об'єктів інфраструктури;
- 4) створення спільних комунальних підприємств, установ та інфраструктурних об'єктів, що забезпечують розвиток територій і підвищення якості надання послуг населенню;
- 5) утворення спільного органу управління, який виконує визначені законом повноваження від імені кількох територіальних громад [69].

Ухвалення рішень щодо надання згоди на організацію співробітництва територіальних громад, у якому бере участь громада села, селища чи міста,

відбувається відповідно до положень статті 4 Закону України «Про співробітництво територіальних громад» [69]. Зокрема, саме ці норми регламентують порядок схвалення проєкту договору про співробітництво та прийняття інших рішень, пов'язаних із реалізацією спільної діяльності громад. Важливо наголосити, що всі подібні рішення ухвалюються виключно під час пленарних засідань відповідних сільських, селищних або міських рад, що передбачено пунктом 33 частини першої статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [64]. Такий порядок забезпечує демократичність, колегіальність і прозорість процесу прийняття управлінських рішень, гарантує врахування думки депутатського корпусу та сприяє підвищенню легітимності співробітництва між територіальними громадами.

Відповідно до частини другої статті 10 Закону України «Про співробітництво територіальних громад», договір про співробітництво, що стосується делегування окремих повноважень, має містити низку обов'язкових положень. Зокрема, у документі необхідно чітко визначити:

- перелік завдань, що передаються органу місцевого самоврядування — суб'єкту співробітництва;
- найменування органу місцевого самоврядування, який отримує делеговані повноваження від інших учасників співробітництва;
- перелік органів місцевого самоврядування, що делегують свої завдання визначеному органу;
- умови та вимоги щодо виконання цих завдань органом, який приймає делеговані повноваження;
- обсяг фінансування – кошти місцевих бюджетів, які передаються для забезпечення реалізації делегованих функцій;
- строк дії договору або період, на який делегуються повноваження;
- порядок звітування про хід виконання делегованих завдань і використання фінансів;
- механізм припинення дії договору та процедуру врегулювання

можливих спорів між сторонами [69].

Законодавець закріплює вимогу до структурної чіткості та правової визначеності договорів про співробітництво територіальних громад. Це дозволяє забезпечити прозорість взаємовідносин між суб'єктами співробітництва, запобігти можливим конфліктам компетенції та гарантувати ефективне використання фінансових і матеріальних ресурсів при виконанні делегованих повноважень.

На основі аналізу положень Конституції України [32], Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [64], Закону України «Про співробітництво територіальних громад» [69] було встановлено, що процедура делегування повноважень включає послідовність правових і організаційних дій, що забезпечують узгодження інтересів держави та місцевого самоврядування:

1) ініціювання делегування. На цьому етапі орган державної влади або орган місцевого самоврядування визначає доцільність передачі певних функцій. Ініціатива може виходити як «зверху» – від державних органів, так і «знизу» – від територіальних громад. Підготовлюється обґрунтування потреби делегування, визначається перелік завдань і необхідні ресурси;

2) прийняття рішення про делегування. Відповідно до п. 33 ч. 1 ст. 26 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», рішення щодо згоди на здійснення співробітництва, включаючи делегування повноважень, ухвалюється виключно на пленарному засіданні місцевої ради. Рішення фіксується у вигляді постанови або ухвали ради та стає правовою підставою для укладення договору про делегування;

3) укладання адміністративного договору. Цей документ визначає зміст і межі делегованих повноважень, механізм фінансування, строки, порядок звітування та відповідальність сторін. Відповідно до ч. 2 ст. 10 Закону «Про співробітництво територіальних громад» [69], договір обов'язково містить перелік делегованих завдань, найменування органів, які передають і отримують повноваження, обсяг фінансування, форму звітності та умови

припинення дії договору;

4) реалізація делегованих повноважень. Після укладення договору орган місцевого самоврядування набуває права на здійснення визначених функцій. При цьому держава забезпечує фінансову, матеріальну та методичну підтримку, а також здійснює контроль за законністю дій місцевих органів у межах делегованих компетенцій;

5) контроль і звітність. Контроль здійснюється за такими критеріями, як законність, ефективність, відповідність прав і обов'язків, а також дотримання встановлених термінів і стандартів. Органи місцевого самоврядування зобов'язані подавати звіти до відповідних органів державної влади про стан виконання делегованих повноважень та використання бюджетних коштів;

6) припинення або перегляд делегування (рис. 2.3). Делегування може бути припинене у разі закінчення строку дії договору, неефективного виконання завдань, змін у законодавстві або за взаємною згодою сторін. У цьому випадку складається відповідний акт, а ресурси повертаються органу, який їх передав.

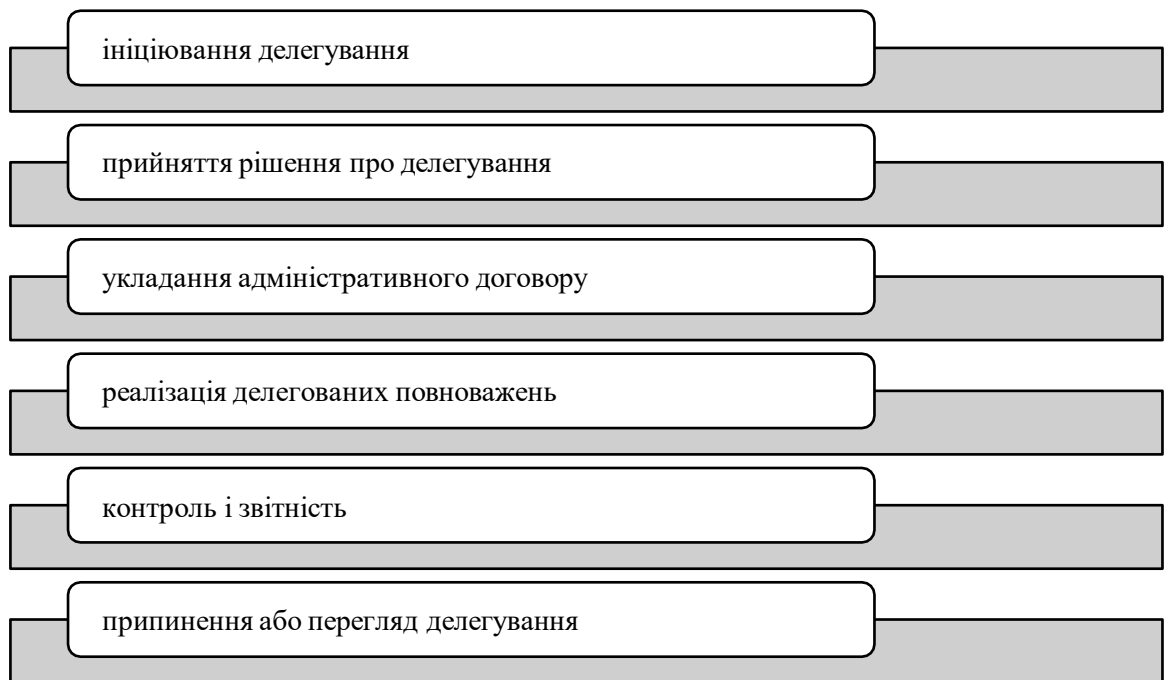

Рис. 2.3. Процедура делегування повноважень органів державної влади органам місцевого самоврядування

Отже, делегування повноважень є невід'ємним елементом ефективної системи публічного управління та одним із ключових механізмів реалізації принципу децентралізації влади в Україні. Воно забезпечує оптимальний баланс між централізованим державним управлінням і місцевою ініціативою, сприяє посиленню спроможності територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення, водночас залишаючись у правовому полі державної політики. Процедура делегування має таку послідовність: ініціювання делегування, прийняття рішення про делегування, укладання адміністративного договору, реалізація делегованих повноважень, контроль і звітність, припинення або перегляд делегування. Особливу роль у цьому процесі відіграє адміністративний договір, який фіксує зміст, обсяг і межі повноважень, визначає права, обов'язки та відповідальність сторін, а також забезпечує правову визначеність і прозорість взаємодії.

Разом із тим, досвід українського місцевого самоврядування свідчить про наявність певних проблем – недостатню врегульованість процедур, нечіткий розподіл відповідальності, обмеженість фінансових ресурсів, що ускладнює реалізацію делегованих повноважень на практиці. Тому актуальним завданням є удосконалення нормативно-правової бази, розроблення єдиного закону про делеговані повноваження та впровадження дієвих механізмів контролю, звітності й стимулювання ефективності.

2.2. Контроль і відповідальність у процесі реалізації делегованих повноважень органів державної влади органам місцевого самоврядування

Відмінність між власними та делегованими повноваженнями полягає насамперед у характері їх реалізації та ступені підконтрольності. Власні повноваження органи місцевого самоврядування реалізують самостійно, керуючись нормами чинного законодавства та принципом автономії місцевого управління. У цьому випадку державні органи не втручаються безпосередньо

в процес їх здійснення, за винятком ситуацій, коли необхідно здійснити нагляд за дотриманням законності.

На відміну від цього, делеговані повноваження мають інший правовий режим – вони передбачають обов’язковий контроль з боку органу державної влади або іншого суб’єкта, який їх передав. Такий контроль спрямований на перевірку законності, доцільності та ефективності дій органів місцевого самоврядування, що виконують делеговані функції. Отже, якщо власні повноваження ґрунтуються на принципі самостійності, то делеговані – на принципі підзвітності та підконтрольності, що забезпечує узгодженість рішень місцевого рівня із загальнодержавними інтересами та стандартами управління.

Процес делегування повноважень органам місцевого самоврядування потребує не лише чіткого правового регулювання та ресурсного забезпечення, а й ефективної системи контролю та відповідальності. Саме ці елементи виступають ключовими гарантіями законності, результативності та прозорості реалізації делегованих функцій. Особливість контролю в межах делегування полягає у його двоякому характері: з одного боку, держава здійснює нагляд за виконанням переданих завдань, забезпечуючи дотримання стандартів публічного управління; з іншого – органи місцевого самоврядування зберігають відносну самостійність у прийнятті управлінських рішень, що вимагає гнучкого балансу між наглядом і автономією.

Поняття контролю відображає механізм забезпечення законності та правопорядку у чітко визначеній сфері суспільних відносин, що охоплює певне коло суб’єктів і об’єктів взаємодії. У більш широкому значенні контроль можна розглядати як цілеспрямовану управлінську діяльність, спрямовану на перевірку відповідності фактичного стану керованого об’єкта ухваленим управлінським рішенням, а також на забезпечення законного та ефективного функціонування суб’єктів владних повноважень у межах їх компетенції [29, с. 7].

Підконтрольність розглядається як один із ключових механізмів

обмеження та врівноваження влади, що реалізується через упровадження конституційно визначених, правових і суспільних меж, а також покладення на суб'єктів управління певних обов'язків і відповідальності [83, с. 277]. Її сутність полягає в тому, що діяльність органу чи посадової особи перебуває у сфері постійного нагляду та оцінювання з боку уповноважених суб'єктів – державних інституцій, структур громадянського суспільства або внутрішніх органів контролю. Підконтрольність забезпечує прозорість, законність і підзвітність функціонування владних структур.

Відповідно до статті 75 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року, органи та посадові особи місцевого самоврядування є підзвітними, підконтрольними та відповідальними перед територіальними громадами [64]. Вони зобов'язані щонайменше двічі на рік інформувати населення про результати виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, реалізацію місцевого бюджету й інші питання, що мають значення для громади. Таке звітування передбачає не лише формальне подання інформації, а й відкритий діалог із громадянами щодо ефективності рішень та управлінської діяльності.

Закон визначає мінімальні вимоги до підзвітності, однак залишає органам місцевого самоврядування достатньо дискреційних повноважень для розроблення власних механізмів комунікації. Місцеві ради та голови громад можуть самостійно формувати інформаційні стратегії, обирати оптимальні форми звітності – від публічних слухань і електронних звітів до інтерактивних консультацій і громадських обговорень. Такий підхід сприяє підвищенню рівня довіри до органів влади, розвитку прозорості та відкритості муніципального управління.

Водночас підзвітність у системі місцевого самоврядування не обмежується лише періодичним звітуванням. Вона розглядається як комплексна система взаємовідносин між владою та громадою, спрямована на забезпечення реальної участі населення в управлінні місцевими справами. Це означає не лише інформування про діяльність органів влади, а й надання

громадянам інструментів контролю, можливості оцінювати ефективність роботи посадових осіб та впливати на прийняття рішень. Отже, підзвітність виступає фундаментальним принципом демократичного врядування, що поєднує відкритість, відповідальність і зворотний зв'язок між владою та суспільством [11].

Щодо контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, то ця сфера отримала значно більш розгорнуте правове регулювання. Відповідно до статті 20 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року, державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування здійснюється виключно на основі Конституції та законів України, у межах визначених повноважень і способами, передбаченими законодавством [64]. При цьому такий контроль не може перетворюватися на втручання державних органів у реалізацію власних повноважень місцевих рад чи голів громад.

У контексті здійснення контролю з боку органів виконавчої влади за реалізацією делегованих повноважень органами місцевого самоврядування варто підкреслити, що, на думку експерта Фонду місцевої демократії А. Онупрієнко, цей контроль передбачає право державних структур надавати органам місцевого самоврядування обов'язкові вказівки щодо виконання делегованих функцій, оцінювати ухвалені ними рішення не лише з позиції їхньої законності, а й доцільності, а також за необхідності скасовувати або призупиняти дію таких актів [56].

А. Зінченко наголошує, що через механізм делегування повноважень держава фактично зберігає можливість контролювати діяльність органів місцевого самоврядування, впливаючи на їх управлінські рішення та обмежуючи рівень автономії. На думку дослідниці, делеговані повноваження можуть використовуватись не лише як інструмент співпраці, а й як засіб адміністративного тиску, коли держава встановлює залежність місцевих органів від централізованого управління [22].

Відповідно до положень Порядку контролю за здійсненням органами

місцевого самоврядування делегованих повноважень органів виконавчої влади, функція контролю за реалізацією таких повноважень покладається на місцеві державні адміністрації [62]. У визначених законом випадках контрольні повноваження можуть також здійснювати міністерства, інші центральні органи виконавчої влади та їх територіальні підрозділи.

Органи державної влади здійснюють контроль за реалізацією делегованих повноважень через аналіз актів місцевих рад, звітів про виконання делегованих функцій, перевірки діяльності відповідних органів, а також шляхом моніторингу використання фінансових і матеріальних ресурсів. Хоча законодавча база не формує єдиної системи державного нагляду, чинні норми створюють фрагментарну, але досить детальну основу для здійснення контролю в окремих сферах муніципального управління [48, с. 69].

Водночас громадський контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування залишається недостатньо розвиненим і нормативно неузгодженим. Попри наявність загальних положень, що декларують право громадян на участь у здійсненні контролю, відсутність чітких процедурних механізмів його реалізації значно обмежує практичну ефективність такого інструменту. Результати громадського контролю зазвичай мають рекомендаційний характер, що знижує їх вплив на процес ухвалення управлінських рішень [47, с. 35].

З метою забезпечення належного контролю за реалізацією делегованих повноважень, Рада міністрів Автономної Республіки Крим та відповідні місцеві державні адміністрації формують і затверджують щорічні плани перевірок діяльності органів місцевого самоврядування. Такий підхід дозволяє системно відстежувати дотримання законодавства та ефективність виконання переданих державних функцій. Районні державні адміністрації здійснюють моніторинг і контроль за тим, як виконавчі органи сільських, селищних і міських рад відповідного району реалізують делеговані повноваження органів державної влади. Водночас обласні державні адміністрації та Рада міністрів Автономної Республіки Крим наділені правом безпосереднього контролю за

діяльністю виконавчих органів рад усіх рівнів на відповідній території.

Для забезпечення прозорості управління встановлено обов'язок направлення копій актів органів місцевого самоврядування, ухвалених у межах реалізації делегованих повноважень, до контролюючих органів протягом десяти днів з моменту їх прийняття. Крім того, виконавчі органи сільських, селищних і міських рад двічі на рік, до 10 числа місяця, що настає за звітним періодом, подають до відповідних органів державного контролю інформацію про стан виконання делегованих повноважень. Форма таких звітів визначається керівником контролюючого органу. За потреби державні адміністрації можуть витребувати додаткові дані щодо окремих напрямів виконання делегованих функцій [34, с. 12].

Водночас, з огляду на військову агресію Російської Федерації проти України, на даний час проведення планових перевірок дотримання органами місцевого самоврядування вимог щодо виконання делегованих повноважень тимчасово призупинено [68]. Це рішення спрямоване на мінімізацію адміністративного навантаження на місцеві органи влади в умовах воєнного стану та зосередження їхньої діяльності на забезпеченні життєво важливих потреб населення.

Контроль, який здійснюють державні органи у сфері реалізації делегованих повноважень, переважно має галузевий характер, тобто зосереджується на окремих напрямках діяльності місцевого самоврядування. Одним із найважливіших його видів є бюджетно-фінансовий контроль. Відповідно до статті 111 Бюджетного кодексу України, суб'єктами контролю у цій сфері виступають Міністерство фінансів України та місцеві фінансові органи, які здійснюють нагляд за дотриманням норм бюджетного законодавства на всіх етапах бюджетного процесу – від планування до звітування за виконання місцевих бюджетів [9].

Особливе місце серед контролюючих інституцій займає Державна казначейська служба України, яка відповідно до статті 112 Бюджетного кодексу наділена широкими повноваженнями щодо фінансового контролю у

системі місцевого самоврядування. Її функції охоплюють:

- ведення бухгалтерського обліку всіх надходжень і витрат місцевих бюджетів, складання та подання фінансової і бюджетної звітності;
- контроль за правильністю зарахування доходів до відповідних бюджетів;
- перевірку відповідності кошторисів розпорядників бюджетних коштів затвердженим показникам розпису бюджету;
- нагляд за тим, щоб бюджетні зобов'язання розпорядників коштів відповідали затвердженим асигнуванням і паспортам бюджетних програм (у разі застосування програмно-цільового методу);
- перевірку відповідності проведених платежів фактично взятим бюджетним зобов'язанням [17].

У дисертаційному дослідженні І. Тулик визначає систему базових принципів, що регулюють контроль за виконанням делегованих повноважень органами місцевого самоврядування, підкреслюючи необхідність забезпечення балансу між самостійністю громад і державним наглядом (рис. 2.4).

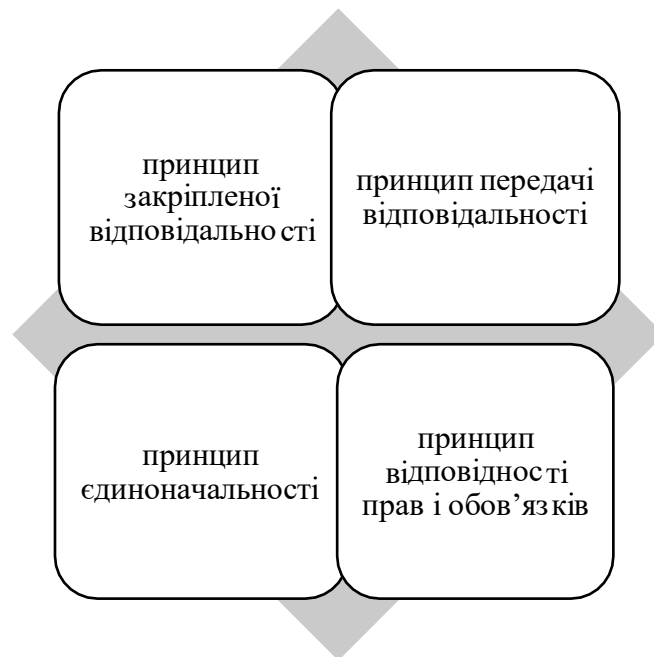

Рис. 2.4. Базові принципи регулювання контролю за виконанням делегованих повноважень органами місцевого самоврядування за

І. Тулик [84]

На думку вченого, ключовим є принцип закріпленої відповідальності, який передбачає відповідальність органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб перед державою за невиконання або неналежне виконання делегованих функцій. Водночас він охоплює і взаємну відповідальність між органами місцевого самоврядування та державної влади у межах реалізації спільних повноважень. Другим виступає принцип передачі відповідальності на нижчий рівень, який означає, що делегування має здійснюватися лише тим суб'єктам, які спроможні ефективно реалізовувати отримані повноваження, забезпечуючи результативність і стабільність управлінських процесів. Третій принцип – єдиноначальності полягає в тому, що орган місцевого самоврядування повинен отримувати делеговані функції лише від конкретного органу державної влади і звітувати виключно перед ним. Такий підхід запобігає дублюванню контролю, розмитості відповідальності та управлінському хаосу. Наступним є принцип відповідності прав і обов'язків, що передбачає співмірність між обсягом делегованих завдань і ресурсами, необхідними для їх реалізації. І. Тулик наголошує, що передати органу лише обов'язки без надання відповідних прав і матеріально-фінансового забезпечення є неправомірним і неефективним. Завершує систему принцип звітності, який зобов'язує органи місцевого самоврядування інформувати органи державної влади про стан виконання делегованих повноважень, можливі відхилення чи зміни, що зумовлені специфікою території або потребами громади. Такий механізм забезпечує відкритість, підзвітність і контрольованість управлінських рішень [84].

Отже, І. Тулик розглядає контроль за реалізацією делегованих повноважень як цілісну систему взаємної відповідальності, підзвітності та правової узгодженості, що гарантує законність, ефективність і стабільність функціонування державної влади на місцевому рівні.

Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування у сфері реалізації делегованих повноважень тісно пов'язаний із категорією відповідальності, яка є логічним продовженням контрольної функції держави.

Якщо контроль забезпечує виявлення фактів порушення законності чи неналежного виконання делегованих повноважень, то відповідальність – це реакція держави на такі порушення, спрямована на їх усунення, відновлення правопорядку та запобігання подібним випадкам у майбутньому.

Стаття 76 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановлює правові підстави відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед державою, які можна узагальнити у дві ключові групи. По-перше, це порушення норм Конституції та чинного законодавства України, що регулюють діяльність органів місцевої влади. По-друге, неналежне або неефективне виконання делегованих повноважень органів виконавчої влади, що призводить до порушення принципів законності, підзвітності та відповідальності у сфері публічного управління [64].

Безперечно, найсуворішим проявом конституційно-правової відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування є дострокове припинення їхніх повноважень, що здійснюється відповідно до встановлених законом процедур. Такий захід розглядається як найрадикальніша форма конституційно-правових санкцій, яка застосовується лише у виняткових випадках, коли інші засоби впливу виявилися неефективними. Порядок і підстави дострокового припинення повноважень докладно врегульовані у статтях 78-80 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», де визначено конкретні ситуації, процедури та правові наслідки застосування цього інституту [64].

До основних форм конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування належать:

- дострокове припинення повноважень органів місцевого самоврядування або окремих посадових осіб;
- визнання актів органів місцевого самоврядування чи окремих їх положень неконституційними або незаконними з подальшим їх скасуванням чи зупиненням дії;
- відкликання депутата місцевої ради виборцями у разі втрати довіри чи

порушення законодавства;

– припинення повноважень депутата рішенням представницького органу у визначених законом випадках [36, с. 9].

У сфері реалізації делегованих повноважень виконавчих органів державної влади органи та посадові особи місцевого самоврядування перебувають у підпорядкуванні та підзвітності відповідним державним структурам. Це означає, що виконавчі органи місцевих рад несуть безпосередню відповідальність за реалізацію делегованих функцій, оскільки саме вони уповноважені законом на їх здійснення. Основними підставами для настання відповідальності виступають порушення встановлених меж компетенції або неналежне виконання делегованих завдань, що може призвести до визнання рішень недійсними чи їх скасування. Крім того, делегування повноважень може здійснюватися на договірних засадах, коли порядок відповідальності сторін визначається окремо в кожному конкретному випадку шляхом укладення відповідного договору [74, с. 171].

Слід зазначити, що чинне законодавство України не передбачає прямої відповідальності виконавчих органів місцевих рад перед вищими органами державної влади за сам факт делегування повноважень. Проте делегування не звільняє місцеві органи від обов'язку дотримуватися Конституції, законів України та нормативно-правових актів Кабінету Міністрів. Представники державних адміністрацій мають право брати участь у засіданнях органів місцевого самоврядування під час розгляду питань, що належать до їхніх делегованих компетенцій [74, с. 171–172].

Отже, контроль і відповідальність є невід'ємними складовими ефективного механізму реалізації делегованих повноважень у системі взаємодії державної влади та місцевого самоврядування. Вони забезпечують дотримання принципів законності, підзвітності й прозорості, створюючи умови для узгодженості державної політики з місцевими інтересами. Контроль у процесі виконання делегованих функцій виступає гарантією того, що органи місцевого самоврядування діють у межах наданих компетенцій, дотримуються

встановлених стандартів управління та ефективно використовують державні ресурси. Він має багаторівневу структуру, охоплюючи як державний, так і громадський нагляд, а також внутрішні механізми самоконтролю. Водночас надмірне втручання держави у сферу самоврядування є неприпустимим, адже порушує конституційний принцип автономії місцевих громад. Тому важливим завданням є забезпечення оптимального балансу між контролем і самостійністю муніципальної влади.

Відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування за реалізацію делегованих повноважень має правовий і політичний вимір. Вона проявляється через підзвітність перед державою та громадою, а також через застосування конституційно-правових санкцій у разі порушення законодавства чи неналежного виконання делегованих функцій. Найсуворішим заходом такої відповідальності є дострокове припинення повноважень органів або посадових осіб, що свідчить про важливість дотримання принципів ефективності, доброчесності та законності у діяльності місцевих рад.

Система контролю та відповідальності у сфері делегованих повноважень виконує подвійну функцію: з одного боку, вона гарантує підзвітність місцевого самоврядування перед державою та громадянами, а з іншого – сприяє підвищенню рівня професійності, результативності й публічної довіри до органів місцевої влади. Ефективне правове врегулювання цих процесів є запорукою формування сучасної моделі публічного управління, заснованої на принципах партнерства, взаємної відповідальності та децентралізації.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕЛЕГОВАНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ СУБ'ЄКТАМ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

3.1. Європейський досвід делегування повноважень суб'єктам публічної адміністрації

Європейська практика делегування повноважень суб'єктам публічної адміністрації є важливим орієнтиром для вдосконалення української системи державного управління в умовах реформування децентралізації. У більшості європейських країн делегування розглядається не лише як технічний процес передачі окремих функцій, а як інструмент підвищення ефективності управління, зміцнення демократичних засад влади та розвитку місцевої автономії.

Особливістю європейського підходу є інституційна збалансованість між державними та місцевими рівнями управління, коли держава не відмовляється від своїх ключових функцій, а водночас створює умови для активної участі муніципалітетів, регіональних структур та інших суб'єктів публічної адміністрації у реалізації управлінських завдань. При цьому делегування супроводжується належним правовим регулюванням, фінансовим забезпеченням та ефективним контролем за якістю виконання делегованих повноважень.

На думку О. Фролова, інститут делегування повноважень є характерною ознакою всіх європейських держав, оскільки він забезпечує баланс між централізованим управлінням і місцевою самостійністю. Водночас дослідник підкреслює, що правове врегулювання механізму делегування у різних країнах має свої особливості. Відмінності стосуються, зокрема, визначення кола суб'єктів, уповноважених здійснювати делегування; форм і видів актів, якими воно оформлюється; ступеня свободи волевиявлення сторін; обсягу, строків і території дії переданих повноважень; порядку контролю за їх реалізацією, а

також мір відповідальності за їх неналежне або неповне виконання [89, с. 44].

Так, відповідно до статті 119 Конституції Австрійської Республіки, громадам може бути надано (делеговано) певні повноваження федерального чи земельного рівня. Однак у цьому положенні не передбачено чітких норм щодо фінансового забезпечення виконання таких повноважень, а також не визначено механізмів їх адаптації до специфічних місцевих умов. Це свідчить про те, що австрійська модель делегування зосереджена переважно на функціональному аспекті взаємодії між рівнями влади, залишаючи питання ресурсного забезпечення та гнучкості реалізації відкритими для подальшого нормативного врегулювання [97].

Механізм делегування державних повноважень органам місцевого самоврядування, що функціонує відповідно до доктрини муніципального дуалізму, поширеної в таких країнах, як Італія, Іспанія, Франція, Бельгія, Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Фінляндія, держави Балтії та інші, має низку характерних рис, які забезпечують баланс між централізацією державного управління та автономією місцевих громад. Насамперед, делегування повноважень у межах цієї моделі здійснюється на договірних засадах, тобто передача компетенцій ґрунтується на взаємній згоді сторін і чітко визначається у відповідних угодах чи адміністративних договорах. Такий підхід гарантує рівноправність учасників і гнучкість у визначенні умов співпраці. По-друге, делеговані повноваження мають допоміжний, а не домінуючий характер, тобто вони не повинні замінювати власні функції органів місцевого самоврядування, а лише доповнюють їх у межах реалізації загальнодержавних завдань. Це дозволяє зберегти самостійність муніципалітетів і водночас забезпечити участь місцевого рівня у виконанні державної політики. По-третє, порядок реалізації делегованих функцій базується на принципі гнучкої адаптації до місцевих умов. Органи самоврядування мають право обирати форми, методи й інструменти реалізації делегованих завдань відповідно до специфіки території, соціально-економічного становища та потреб громади. Крім того, доктрина

муніципального дуалізму передбачає фінансову забезпеченість делегованих повноважень: держава зобов'язана передавати місцевим органам відповідні матеріальні, фінансові й кадрові ресурси, необхідні для належного виконання делегованих функцій. Державний нагляд у межах цієї системи має оціночний і партнерський характер. Він спрямований не стільки на формальний контроль, скільки на оцінку якості реалізації делегованих завдань, результативності управлінських рішень і рівня задоволеності населення наданими послугами [104, с. 266].

Контроль за реалізацією делегованих повноважень, як правило, здійснюється органом, який передав ці повноваження, або іншим компетентним суб'єктом? наприклад, урядом, як це передбачено у правовій системі Словаччини. При цьому міри відповідальності за неналежне виконання делегованих функцій можуть істотно відрізнятися залежно від держави: вони варіюються від тимчасового усунення посадової особи від виконання обов'язків (зокрема, посади бургомістра в Австрії) до розпуску представницького органу місцевого самоврядування, як це передбачено, наприклад, Сеймом Республіки Польща [89, с. 45]. Такий підхід свідчить про різноманітність правових механізмів контролю та відповідальності в європейських системах публічного управління.

У більшості європейських держав процес делегування повноважень органам місцевого самоврядування передбачає обов'язкову згоду відповідного органу на їх прийняття. Зокрема, такий підхід закріплений у частині другій статті 140 Конституції Республіки Словенія. Водночас обсяг і зміст делегованих компетенцій, що надаються певному органу чи посадовій особі у визначених галузях управління, зазвичай фіксуються заздалегідь у спеціальному законі, який регламентує структуру, організацію та принципи функціонування місцевого самоврядування. Такий механізм забезпечує правову визначеність, прозорість і передбачуваність у розподілі публічних функцій між різними рівнями влади [89, с. 45].

Досвід Німеччини у сфері делегування повноважень є одним із найпоказовіших у Європі, адже ця країна має високорозвинену й ефективну систему децентралізації, яку часто вважають навіть більш досконалою, ніж вимоги європейських стандартів. У німецькій моделі значна частина державних повноважень передається громадам, проте їх реалізація зазвичай покладається на голову виконавчого органу місцевої влади, тоді як представницький орган – рада громади не бере безпосередньої участі в їх виконанні чи контролі [94, с. 87]. Такий підхід забезпечує чітке розмежування управлінських функцій і відповідальності, що є запорукою ефективності місцевого управління.

Сутність німецького механізму делегування тісно пов'язана з федеративною формою державного устрою, у межах якої федеральні землі володіють значною автономією у прийнятті рішень локального рівня. Оскільки кожна земля є великою адміністративно-територіальною одиницею як за площею, так і за чисельністю населення, виникає потреба у створенні багаторівневої системи управління. На цих рівнях діє власна система місцевого самоврядування, що об'єктивно потребує налагодження механізмів делегування повноважень між рівнями управління. Саме тому німецький досвід вважається одним із найяскравіших прикладів ефективного внутрішнього делегування у системі місцевого самоврядування [41, с. 29].

Важливо, що ця модель не існує ізольовано від системи державного управління, а є органічним продовженням загальнонаціональної політики територіального розвитку, зберігаючи при цьому високий рівень автономії місцевих органів від центральної влади. Такий баланс між децентралізацією та координацією забезпечує стабільність і результативність управлінських процесів у Німеччині.

У польській системі місцевого самоврядування поступово зростає роль особливої правової форми співпраці – «порозуміння» (угоди, домовленості), яка забезпечує гнучкість у взаємодії між різними рівнями влади. Її значення зумовлене тим, що в умовах децентралізації відсутні жорсткі відносини

організаційної підлеглості, що дозволяє місцевим органам діяти більш автономно та ефективно координувати спільні зусилля.

Згідно зі статтею 8 Закону Республіки Польща від 8 березня 1990 року «Про гмінне самоврядування», виконання делегованих повноважень, що належать до компетенції урядової адміністрації, може бути покладене на гміну не лише законом, а й на підставі порозуміння між гміною та державними органами. Крім того, стаття 74 цього ж Закону передбачає можливість укладення домовленостей між кількома гмінами, коли одна з них бере на себе обов'язок виконання визначених спільних публічних завдань. У такому разі гміна, якій доручено виконання цих функцій, переймає права й обов'язки інших сторін, тоді як решта гмін зобов'язані забезпечити необхідні фінансові ресурси для реалізації делегованих повноважень [59].

Подібні положення закріплено і в статті 5 Закону Республіки Польща від 5 червня 1998 року «Про повітове самоврядування» [66]. У польській юридичній доктрині поняття «порозуміння» іноді відмежовують від публічно-правового договору, проте більшість дослідників розглядають його як одну з форм угоди публічного права, що забезпечує ефективну міжмуніципальну співпрацю та спільну реалізацію публічних функцій [101, с. 58].

У Франції система делегування законодавчих повноважень глави держави та органів виконавчої влади передбачає дві основні форми – пряму та опосередковану. Пряме делегування відбувається тоді, коли вищий законодавчий орган ухвалює спеціальний закон, який офіційно надає певному державному органу право тимчасово здійснювати нормотворчу діяльність у межах визначеної компетенції. Такий акт має чітко встановлені межі, терміни та предмет делегування. Непряме делегування, своєю чергою, дозволяє главі держави або виконавчим органам приймати нормативно-правові акти законодавчого змісту без попереднього санкціонування парламентом, якщо ситуація вимагає термінового реагування або виникає надзвичайна потреба. Однак такі акти обов'язково підлягають подальшому затвердженню парламентом, що забезпечує збереження балансу владних гілок і дотримання

принципу парламентського контролю [40, с. 47].

Процес делегування у французькому праві включає кілька послідовних стадій:

- ініціювання делегування – визначення необхідності та підстав для передачі повноважень;
- прийняття акту про делегування, який закріплює його правові межі;
- видання нормативного акту в межах делегованої компетенції;
- парламентське схвалення прийнятого акту як засвідчення його легітимності та відповідності конституційним нормам (рис. 3.1) [77, с. 135].

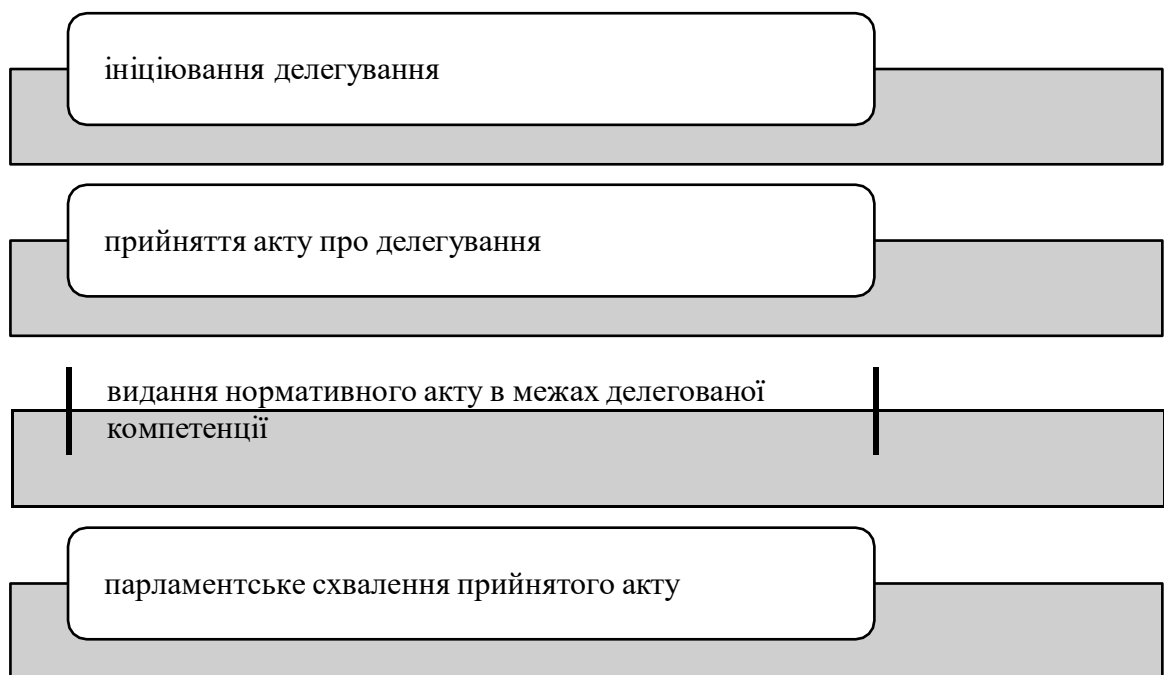

Рис. 3.1. Процес делегування повноважень у французькому праві [77, с. 135]

Згідно з частиною першою статті 38 Конституції Французької Республіки, уряд має право, з метою реалізації своєї програми, звернутися до парламенту з проханням надати дозвіл на ухвалення протягом обмеженого часу заходів, що зазвичай належать до компетенції законодавчої влади, у формі спеціальних актів – ордонансів. У законі, яким парламент надає такі повноваження, визначаються часові межі, сфери дії делегування та терміни, протягом яких уряд повинен подати ордонанси на затвердження

законодавчому органу. Після ухвалення закону про передачу повноважень парламент не може відкликати своє рішення до завершення встановленого строку дії делегування. Як підставу для застосування ст. 38 Конституції уряд зазвичай посилається на непередбачувані обставини або надзвичайну ситуацію, що потребує термінового прийняття рішень, а також на перевантаженість парламентського порядку денного, яка ускладнює реалізацію урядової програми в належні строки [98].

Відповідно до частини другої тієї ж статті, після прийняття ордонансу, але до завершення терміну делегованих повноважень, уряд зобов'язаний внести до парламенту законопроект про його схвалення. При цьому парламент може погодити, відхилити або залишити законопроект без розгляду. Якщо парламент не затверджує акт, ордонанс автоматично втрачає чинність. Згідно з конституційною реформою 2008 року, ордонанси можуть бути затверджені лише шляхом явного, вираженого схвалення парламенту [98].

Процес ухвалення ордонансів передбачає, що попередній висновок Державної ради Франції має консультативний характер, після чого документ затверджується на засіданні Ради Міністрів. Після офіційного прийняття такі ордонанси набувають сили закону і можуть бути змінені лише через ухвалення нового законодавчого акту. Після завершення встановленого строку делегування уряд втрачає право видавати ордонанси у відповідній сфері, що гарантує дотримання принципу розмежування владних повноважень і збереження контролю парламенту над процесом нормотворення.

Французька система делегування законодавчих повноважень характеризується чітко визначеним механізмом контролю за процесом ухвалення урядом ордонансів, що забезпечує баланс між виконавчою та законодавчою гілками влади. Передусім, кожен ордонанс, який має силу закону, підлягає попередньому розгляду в Державній раді Франції. Цей орган проводить правову експертизу документу, оцінюючи його відповідність Конституції, чинному законодавству та принципам належного врядування. Без позитивного консультативного висновку Державної ради уряд не може надати

ордонансу чинності, що слугує запобіжником від можливих зловживань делегованими повноваженнями.

Крім того, уряд зобов'язаний у встановлені строки подати до парламенту законопроект про затвердження прийнятого ордонансу. Якщо цього не зроблено до завершення визначеного терміну, акт делегованого законодавства автоматично втрачає юридичну силу [100, с. 785].

Основна роль у системі контролю належить саме парламенту, який не лише ініціює процес делегування, а й визначає його обсяг, часові межі та умови реалізації. Парламентське схвалення є ключовим елементом забезпечення підзвітності виконавчої влади. Водночас окремі французькі дослідники зазначають, що контроль за делегованим законодавством у Франції є частиною ширшої системи державного нагляду, яка поширюється також на діяльність органів місцевого самоврядування. Такий нагляд реалізується у формах адміністративного, професійного та правового контролю, спрямованого на забезпечення законності, ефективності та дотримання принципів децентралізації [24, с. 133].

Варто окремо відзначити французький досвід делегування державних повноважень на регіональний і місцевий рівні, який вважається одним із найпоспідовніших прикладів реалізації принципів децентралізації в Європі.

Аналіз положень чинного конституційного законодавства Франції демонструє, що держава використовує модель передачі владних компетенцій органам територіальних громад, яка передбачає надання їм права ухвалювати остаточні управлінські рішення та самостійно розпоряджатися фінансовими ресурсами. Такий підхід утілює сутність принципу субсидіарності, закріпленого в Європейській хартії місцевого самоврядування, згідно з яким рішення мають прийматися на якомога ближчому до громадянина рівні [21].

Відповідно до статті 72-2 Конституції Франції, будь-яке делегування (трансферт) компетенцій між державою та територіальними громадами супроводжується передачею фінансових ресурсів, достатніх для повного виконання делегованих завдань. Якщо обсяг компетенцій розширюється, то

пропорційно збільшується і фінансування, що гарантує реальну спроможність громад виконувати нові функції [98].

Ці конституційні принципи конкретизовано в Законі «Про розподіл компетенцій між комунами, департаментами, регіонами та державою», який визначає механізм взаємодії між різними рівнями влади. Важливо, що законодавство Франції забороняє часткове делегування функцій держави, зокрема передання лише окремих елементів компетенцій без необхідних ресурсів або повноважень. Така норма, закріплена у Законі про заборону часткового трансферу функцій, покликана запобігти формальній децентралізації та забезпечити повноцінну автономію територіальних громад у межах наданих їм прав [96].

Слід зазначити, що розвиток сучасних інструментів публічного управління відкриває нові можливості для вдосконалення механізмів делегування повноважень органів влади, зокрема через їх реалізацію на умовах аутсорсингу, у тому числі із залученням недержавних суб'єктів.

У деяких країнах органи державної влади та місцевого самоврядування активно використовують аутсорсинг, як форму передачі на договірних засадах певних допоміжних функцій, процесів або напрямів діяльності спеціалізованим неурядовим організаціям. Такі структури володіють необхідними професійними знаннями, технічними засобами, управлінським досвідом і ресурсами, що дозволяє досягати вищої якості управлінських рішень і підвищувати ефективність публічного адміністрування.

Основною перевагою аутсорсингу є оптимізація управлінської діяльності: органи державної влади зосереджуються на виконанні своїх основних функцій, передаючи другорядні або технічні завдання зовнішнім виконавцям. Такий підхід сприяє зниженню бюрократичного навантаження, підвищує оперативність прийняття рішень і дозволяє ефективніше використовувати державні ресурси.

Залучення приватних компаній до виконання державних функцій на умовах аутсорсингу може забезпечити низку позитивних результатів:

- зменшення ризиків корупційних проявів у діяльності органів влади;
- підвищення відповідальності за якість та ефективність управлінських рішень;
- покращення якості оцінювання та вибору альтернатив у процесі прийняття рішень;
- активізацію державно-приватного партнерства;
- зростання податкових надходжень від діяльності аутсорсингових компаній;
- створення нових робочих місць і стимулювання розвитку місцевої економіки [50, с. 54].

Поряд із цим у закордонній практиці набули поширення й механізми непрямого делегування (субделегування) повноважень, які мають свої особливості. Зокрема, вони передбачають варіативний рівень контролю, можливість участі третіх сторін у процесі нагляду чи оскарження рішень, а також наявність певного діапазону перерозподілу відповідальності між суб'єктами. Водночас неприпустимим вважається приховане делегування надмірних повноважень або передача функцій без належного контролю з боку первинного делеганта. Крім того, у більшості правових систем діє презумпція заборони непрямого делегування законодавчих повноважень, що гарантує стабільність і прозорість управлінських процесів [50, с. 55].

Варто підкреслити, що швейцарський дослідник Р. Неф запропонував інноваційну концепцію розмежування делегованих повноважень під назвою «нонцентралізм», яка ґрунтується на принципі оновлення компетенцій і прав за схемою «знизу вгору». Науковець наголошує, що ефективність системи управління підвищується тоді, коли ініціатива та прийняття рішень максимально наближені до місцевого рівня. На його переконання, багато дрібних, локальних помилок, властивих нецентралізованій системі, мають значно менший негативний вплив, ніж одна масштабна помилка централізованого управління, де помилки верхівки системи можуть мати катастрофічні наслідки для всієї держави. Учений вважає, що справжня, третя

за чергою муніципальна реформа стане по-справжньому ефективною лише тоді, коли в управлінській практиці буде реалізовано саме модель нонцентралізму, яка передбачає активне залучення місцевих органів до прийняття рішень і відповідальність громад за власний розвиток [103, с. 7].

У межах цієї моделі, на думку Р. Нефа, доцільно законодавчо закріпити за органами місцевого самоврядування виконання окремих державних функцій, насамперед у таких сферах, як соціальний захист населення, опіка та піклування, регулювання питань зайнятості й трудових відносин на території громади. Практика свідчить, що саме на місцевому рівні ці питання вирішуються найбільш ефективно, оскільки органи самоврядування краще розуміють потреби своїх мешканців, володіють актуальною інформацією про соціально-економічну ситуацію та здатні оперативно реагувати на зміни.

Отже, європейський досвід делегування повноважень суб'єктам публічної адміністрації демонструє високий рівень інституційної зрілості, правової визначеності та балансу між централізацією і місцевою автономією. Делегування в європейських країнах не зводиться лише до технічної передачі функцій – воно виступає ключовим механізмом демократизації управління, підвищення ефективності публічних інституцій та формування спроможних місцевих громад.

Аналіз європейських моделей свідчить, що спільними рисами процесу делегування є:

- договірний характер взаємин між державними та місцевими органами, що забезпечує рівноправність сторін;
- чітке правове регулювання процедур і меж делегування, закріплене в конституційних або спеціальних законах;
- гарантоване фінансове забезпечення виконання делегованих функцій;
- ефективна система контролю з боку держави, яка має переважно консультативний і партнерський характер;
- підзвітність і відповідальність органів місцевого самоврядування за належне виконання делегованих завдань.

При цьому кожна країна Європи формує власну модель реалізації делегування, що відображає особливості її політичного устрою, адміністративної традиції та рівня розвитку місцевого самоврядування. Так, Австрія акцентує на функціональному аспекті делегування, залишаючи питання ресурсного забезпечення відкритими для нормативного доопрацювання; Німеччина демонструє приклад гнучкої федеративної системи, де делегування є елементом узгодженого управління між різними рівнями влади; Польща розвиває правову форму співпраці «порозуміння», що забезпечує гнучкість і рівноправність учасників адміністративних процесів; Франція втілює одну з найрозвиненіших моделей делегування законодавчих і виконавчих повноважень, засновану на принципах парламентського контролю, правової експертизи та фінансової самодостатності територіальних громад.

Особливо цінним для України є досвід Франції та Німеччини, де передача повноважень супроводжується чітким механізмом фінансування та системою демократичного нагляду, що дозволяє уникати формальної децентралізації. Водночас у країнах ЄС спостерігається тенденція до інноваційних форм делегування, таких як аутсорсинг публічних функцій і розвиток партнерських відносин між владою та недержавними структурами.

Загалом, європейська практика доводить, що ефективне делегування повноважень – це не лише інструмент управління, а й форма суспільного договору між державою і громадянами, яка ґрунтується на довірі, відповідальності та взаємній підзвітності. Саме тому досвід європейських держав може стати методологічною основою для подальшого вдосконалення української системи делегування повноважень суб'єктам публічної адміністрації.

3.2. Пропозиції щодо удосконалення законодавства та практики реалізації делегованих повноважень суб'єктам публічної адміністрації

Реформування системи публічної адміністрації в Україні, спрямоване на закріплення принципів децентралізації, субсидіарності та належного врядування, актуалізує потребу в удосконаленні правового регулювання та практичних механізмів делегування повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Наявна законодавча база, попри її розвиненість, потребує оновлення з урахуванням сучасних європейських стандартів, практик багаторівневого управління та викликів воєнного й післявоєнного періодів.

Проблема реалізації делегування повноважень в Україні залишається багатовимірною – вона охоплює питання чіткого розмежування компетенцій, забезпечення фінансової та кадрової спроможності місцевих органів, механізмів контролю та відповідальності, а також інституційної взаємодії між суб'єктами публічної адміністрації. Недосконалість чинного правового регулювання часто призводить до дублювання функцій, невизначеності у сфері фінансування, надмірного втручання державних адміністрацій у справи органів місцевого самоврядування або, навпаки, до їхньої обмеженої участі у виконанні державних завдань.

Науковець Ю. Буглак у своїх дослідженнях звертає увагу на наявні недоліки в інституті делегування повноважень органам місцевого самоврядування. На його думку, чинне законодавство не забезпечує належного правового механізму реалізації цього процесу, оскільки відсутня чітко врегульована процедура делегування, що призводить до неоднозначного тлумачення та практичних труднощів під час її застосування. Дослідник наголошує, що однією з ключових проблем є невизначеність порядку відмови місцевих рад від виконання делегованих повноважень, особливо у випадках, коли вони не забезпечені необхідними фінансовими чи матеріальними ресурсами. Це створює дисбаланс між обсягом зобов'язань, покладених на

місцеві органи, та їх реальними можливостями щодо виконання делегованих функцій [7, с. 73].

Крім того, Ю. Буглак підкреслює, що на практиці часто спостерігається надмірне втручання органів державної виконавчої влади у діяльність територіальних громад, що суперечить принципу самостійності місцевого самоврядування. Внаслідок цього виникають конфлікти між обласними (районними) радами та відповідними державними адміністраціями, а система стримувань і противаг у їхній взаємодії залишається недосконалою.

У своїй науковій праці С. Серьогіна пропонує внести зміни до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», зокрема виключити з нього перелік повноважень, які можуть бути делеговані, оскільки, на її думку, доцільніше визначати предмет делегування шляхом узгодження між сторонами. Такий підхід, на переконання дослідниці, забезпечить більшу гнучкість і врахування специфіки кожної конкретної ситуації у сфері взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування. Водночас науковиця наголошує на необхідності законодавчо закріпити вичерпний перелік владних повноважень, що не можуть бути делеговані за жодних умов. До таких належать питання, що стосуються охорони державної таємниці, забезпечення національної безпеки, оборони держави та інших стратегічно важливих сфер, які мають залишатися виключною компетенцією центральних органів державної влади [75, с. 117].

Разом із тим С. Серьогіна звертає увагу, що спосіб закріплення делегованих повноважень у чинному законодавстві фактично зводиться не до делегування, а до передачі повноважень, що певною мірою суперечить концепції децентралізації та самостійності місцевого самоврядування.

Для розвитку цієї позиції О. Крупчан слушно зазначає, що на практиці важливо розмежовувати способи набуття повноважень органами місцевого самоврядування – через їх безпосереднє надання чи делегування і належним чином застосовувати кожен із них відповідно до правової природи. Це, на його думку, дасть змогу коректно використовувати різні юридичні форми

закріплення та регулювання повноважень, що сприятиме підвищенню ефективності управлінських процесів і зміцненню правових засад функціонування місцевого самоврядування в Україні [37, с. 17].

На думку Д. Оленєва, для уникнення непорозумінь у процесі делегування повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування необхідно чіткіше врегулювати цей механізм на законодавчому рівні. Дослідник пропонує закріпити у правовому полі норму, згідно з якою делегування має здійснюватися не безпосередньо на підставі закону, а через прийняття спеціального нормативного акту уповноваженим органом державної влади. Такий акт, на його думку, повинен містити чітко визначений перелік повноважень, що підлягають делегуванню, та деталізований механізм їх реалізації [55, с. 517–518].

Науковець вважає, що саме такий підхід забезпечить прозорість і правову визначеність процесу делегування, дозволить уникнути колізій у тлумаченні компетенцій різних рівнів влади, а також сприятиме ефективнішій взаємодії між державними структурами та органами місцевого самоврядування. Він підкреслює, що запровадження чіткої процедури делегування з урахуванням конкретних умов і потреб територіальних громад дозволить досягти балансу між централізованим управлінням і муніципальною автономією, забезпечуючи водночас законність, відповідальність і результативність управлінських рішень.

На думку А. Мунько, законодавче врегулювання процесу делегування повноважень потребує створення окремого комплексного закону, який би визначав правові, організаційні та процедурні засади цього механізму. Такий закон, на переконання науковці, має містити чітко структуровані положення, що регламентують усі етапи делегування – від визначення суб'єктів до контролю за виконанням делегованих функцій. Зокрема, закон про делеговані повноваження повинен включати норми, які встановлюють:

- порядок визначення суб'єктів делегування, умови, процедуру та підстави передачі повноважень органами державної влади, органами

місцевого самоврядування та їх посадовими особами;

- обмеження щодо делегування, з метою недопущення порушення принципів субсидіарності та самостійності місцевого самоврядування;
- механізм реалізації делегованих повноважень, зокрема порядок їх виконання, взаємодії сторін і підзвітності;
- порядок набуття чинності, дії та контролю за рішеннями, що приймаються у межах реалізації делегованих функцій;
- процедуру оскарження, призупинення та скасування актів, ухвалених у межах здійснення делегованих повноважень [50, с. 55].

Крім того, А. Мунько пропонує визначити структуру такого закону, яка повинна охоплювати основні розділи:

- правові засади, принципи та мету делегування;
- суб'єктів делегування, їх компетенцію, права й обов'язки;
- умови, підстави та обмеження передачі повноважень;
- перелік суб'єктів, яким надаються делеговані функції, а також їхні обов'язки та відповідальність;
- порядок прийняття рішень про делегування, форму та зміст відповідних документів;
- умови субделегування повноважень (якщо воно допускається законом);
- порядок набуття чинності рішень та тривалість їх дії;
- особливості прийняття рішень окремими суб'єктами публічної влади;
- порядок реєстрації та оприлюднення нормативних актів, що стосуються делегованих повноважень;
- процедури контролю та звітності, у тому числі статус контролюючих органів, межі контролю, права та обов'язки сторін;
- засади фінансового, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення виконання делегованих функцій;
- правила діловодства і документообігу у сфері делегування;
- види та підстави юридичної відповідальності за невиконання або

неналежне виконання делегованих повноважень [50, с. 55].

На основі аналізу чинного законодавства та наукових робіт, які виявляють суттєві недоліки у нормативному регулюванні та практиці реалізації делегованих повноважень суб'єктам публічної адміністрації, були розроблені пропозиції щодо удосконалення законодавства та практики реалізації делегованих повноважень суб'єктам публічної адміністрації (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Концептуальна модель удосконалення законодавства та практики реалізації делегованих повноважень суб'єктам публічної адміністрації

1. Удосконалення правового регулювання делегування повноважень.

Удосконалення правового регулювання делегування повноважень є одним із ключових напрямів розвитку сучасної системи публічного управління в Україні. Сьогодні чинне законодавство лише фрагментарно регулює питання передачі функцій від органів державної влади органам місцевого самоврядування, що створює правові прогалини та управлінські колізії. Для усунення таких недоліків доцільним є прийняття окремого Закону України «Про делеговані повноваження», який би врегулював усі основні аспекти цього процесу. Насамперед у законі необхідно чітко визначити поняття делегованих повноважень, їх класифікацію за видами (державні, адміністративні, контрольні, соціальні, сервісні тощо), а також закріпити суб'єктів делегування – органи державної влади, міністерства, державні служби і суб'єктів-отримувачів, якими виступають органи місцевого самоврядування, комунальні установи або інші суб'єкти публічної адміністрації.

Окремо варто передбачити детальну процедуру передачі повноважень, що включатиме етапи ініціювання, узгодження, документального оформлення, моніторингу виконання та підстави припинення делегування. Це забезпечить правову визначеність і прозорість процесу. Не менш важливо встановити чіткі межі та строки делегування, щоб уникнути зловживань і надмірного втручання держави у місцеве управління. Закон має передбачати й гарантії стабільності делегованих повноважень, зокрема неможливість їх відкликання без обґрунтованих підстав або поза межами законодавчо визначеної процедури.

Крім того, законодавче врегулювання має охоплювати питання ресурсного забезпечення делегованих функцій. Передача повноважень без надання фінансових, матеріально-технічних і кадрових ресурсів призводить до дисбалансу між обсягом завдань та можливостями їх виконання. Тому у законі доцільно закріпити принцип «повноваження без ресурсів не делегуються», який зобов'язуватиме державу забезпечити достатнє фінансування, необхідне

обладнання та підготовку кадрів на місцевому рівні.

Важливою складовою нового правового акту повинно стати регулювання механізмів контролю, моніторингу та звітності. Закон має визначати, хто саме здійснює контроль (державні адміністрації, центральні органи виконавчої влади, громадські інституції), у яких формах він проводиться (аудит, звіти, перевірки, оцінка ефективності), а також періодичність звітування органів, що виконують делеговані повноваження. Така система сприятиме підвищенню підзвітності, забезпеченню законності й ефективності виконання переданих функцій.

Отже, прийняття окремого закону про делеговані повноваження дозволить створити єдину нормативну основу для організації взаємодії між державними органами та місцевим самоврядуванням, забезпечити прозорість, узгодженість і результативність публічного управління, а також підвищити рівень відповідальності та довіри громадян до влади.

Для підвищення ефективності системи публічної адміністрації в Україні та усунення правових прогалин у сфері делегування повноважень надзвичайно важливим є внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», який нині лише частково регламентує порядок надання органам місцевого самоврядування делегованих функцій державної влади. Насамперед необхідно чітко конкретизувати перелік делегованих повноважень для кожного рівня місцевого самоврядування – сільських, селищних, міських рад, районних та обласних рад, їхніх виконавчих органів. Така конкретизація має усунути наявну невизначеність, коли органи місцевої влади вимушені діяти в умовах неповного розуміння обсягу своїх компетенцій. Чітке законодавче визначення сфер відповідальності сприятиме упорядкуванню управлінських процесів, запобігатиме дублюванню функцій між державними адміністраціями та місцевими радами, а також дозволить ефективніше планувати кадрові, фінансові й матеріальні ресурси.

Наступним кроком має стати упровадження обов'язкової процедури узгодження між державними адміністраціями та органами місцевого

самоврядування перед передачею повноважень. Нині передача делегованих функцій часто здійснюється формально, без належного аналізу ресурсних можливостей громад і без погодження умов виконання. Це створює конфлікти інтересів, перевантажує місцеві органи надмірними завданнями та знижує якість управління. Упровадження узгоджувальної процедури передбачатиме попереднє обговорення та погодження між сторонами всіх ключових аспектів делегування: його мети, обсягу, строків, очікуваних результатів і механізмів контролю. Також доцільно встановити обов'язок органів державної влади проводити оцінку спроможності громади щодо реалізації делегованих функцій. Лише після позитивного висновку про наявність належних умов (фінансових, кадрових, інфраструктурних) може відбуватися передача повноважень. Такий підхід не лише зміцнить партнерські відносини між рівнями влади, а й забезпечить реалістичність делегування.

Важливим аспектом реформування законодавства є також визначення юридичної відповідальності державних органів за ненадання належного ресурсного забезпечення делегованих функцій. На практиці часто трапляються ситуації, коли органи місцевого самоврядування отримують від держави додаткові завдання без супровідного фінансування або кадрової підтримки. Це суперечить принципам субсидіарності та справедливого розподілу владних повноважень. Тому до Закону необхідно внести положення, які б передбачали обов'язкову компенсацію витрат громадам у разі виконання ними делегованих функцій без наданого фінансування, а також юридичну відповідальність посадових осіб державних адміністрацій за невиконання зобов'язань із забезпечення делегованих повноважень ресурсами. Така норма стимулюватиме державу відповідально підходити до процесу передачі компетенцій і забезпечить реальну, а не декларативну децентралізацію.

Не менш важливим напрямом удосконалення правового регулювання є встановлення єдиного нормативного порядку укладання адміністративних договорів (порозумінь) між державними органами та органами місцевого самоврядування. Адміністративний договір повинен стати основним

інструментом правового оформлення делегування повноважень. Він має містити положення щодо предмета делегування, обсягу та строку дії переданих функцій, порядку фінансування, прав і обов'язків сторін, критеріїв оцінки ефективності, а також механізмів звітності та контролю. Єдиний нормативний порядок укладання таких договорів забезпечить прозорість процесу делегування, унеможливить зловживання, створить правові гарантії для обох сторін.

Крім того, доцільно законодавчо передбачити вимогу щодо публічного доступу до інформації про укладені адміністративні порозуміння, включно з їх фінансовими показниками та результатами виконання. Це сприятиме розвитку відкритості влади, громадського контролю та підвищенню довіри до процесів публічного управління.

Отже, внесення комплексних змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» дозволить не лише усунути чинні суперечності у сфері делегування повноважень, а й створить цілісну правову систему, що базуватиметься на принципах прозорості, підзвітності, партнерства та відповідальності держави перед громадами. Це стане важливим кроком у напрямі зміцнення місцевої демократії та підвищення ефективності публічного управління в Україні.

2. Фінансове забезпечення делегованих повноважень.

Фінансове забезпечення делегованих повноважень є одним із ключових чинників їх ефективної реалізації, адже без належного ресурсного підґрунтя навіть найкраще розроблені управлінські механізми втрачають практичну дієвість. Сьогодні в Україні існує системна проблема невідповідності між обсягом делегованих функцій та рівнем фінансування, що призводить до перевантаження місцевих бюджетів і неякісного виконання переданих завдань. Для подолання цих дисбалансів необхідно забезпечити стабільну, прозору й справедливую фінансову основу делегування, яка б гарантувала громадам можливість виконувати передані функції без порушення власних фінансових зобов'язань і без скорочення інших важливих соціально-

економічних програм.

Важливим кроком має стати упровадження принципу «фінанси йдуть за повноваженнями», який передбачає, що кожне делеговане завдання супроводжується відповідним фінансовим ресурсом. Іншими словами, держава повинна не лише передавати повноваження органам місцевого самоврядування, а й одночасно забезпечувати їх необхідним фінансуванням для належного виконання цих функцій. Такий підхід відповідає положенням Європейської хартії місцевого самоврядування, яка наголошує на тому, що обсяг ресурсів органів місцевого самоврядування має бути пропорційним до їхніх обов'язків [21]. У практичному вимірі це означає створення нормативно закріпленого механізму, за яким кожне рішення про делегування певної компетенції має супроводжуватись визначенням джерела фінансування – державного бюджету, спеціальних фондів або цільових програм. Важливо, щоб така система працювала на постійній, а не разовій основі, забезпечуючи передбачуваність і стабільність бюджетного планування на місцевому рівні.

Другим важливим напрямом є створення цільових державних субвенцій для фінансування делегованих повноважень. Такі субвенції повинні мати чітко визначене цільове призначення, наприклад, у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, екології чи громадської безпеки і надаватися громадам з урахуванням їхньої фінансової спроможності та соціально-економічних умов. Доцільним є також упровадження механізму поетапного коригування субвенцій залежно від реальних потреб територіальних громад, показників ефективності використання коштів та змін у соціально-економічній ситуації. Це дозволить гнучко реагувати на динаміку суспільних потреб і уникати як недофінансування, так і нераціонального використання бюджетних ресурсів. Окрім того, необхідно забезпечити прозорий розподіл таких субвенцій між громадами за єдиною формулою, що базується на об'єктивних критеріях – чисельності населення, рівні соціального навантаження, територіальних особливостях та індикаторах розвитку.

Третім важливим аспектом є встановлення прозорого механізму

фінансового моніторингу за використанням коштів, виділених на реалізацію делегованих повноважень. Такий механізм має включати регулярну звітність органів місцевого самоврядування перед державними контролюючими структурами, проведення незалежного аудиту та обов'язкове публічне оприлюднення результатів на офіційних вебпорталах органів влади. Це сприятиме підвищенню підзвітності, запобіганню корупційним зловживанням і забезпеченню ефективного використання державних ресурсів. Крім цього, доцільним є створення єдиної інформаційно-аналітичної системи моніторингу фінансування делегованих повноважень, яка дозволить у режимі реального часу відстежувати надходження, витрати та результати їх використання.

Упровадження таких фінансових механізмів не лише підвищить якість виконання делегованих функцій, а й створить міцну матеріальну основу для розвитку місцевого самоврядування. Забезпечення фінансової самостійності громад, поєднане з відповідальністю за використання коштів, сприятиме більш збалансованому та справедливому розподілу ресурсів між державою і місцевими органами влади. У результаті делегування повноважень набуде не лише правового, а й реального змісту як інструмент підвищення ефективності управління, зміцнення місцевої демократії та забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку регіонів України.

3. Удосконалення механізмів контролю та відповідальності.

Сучасна практика реалізації делегування повноважень в Україні потребує суттєвого вдосконалення системи контролю та підвищення рівня відповідальності посадових осіб за результати їх виконання. Недостатня прозорість, відсутність уніфікованих критеріїв оцінювання, формальний характер звітності та низький рівень громадського нагляду призводять до зниження ефективності делегованого управління. Саме тому особливої актуальності набуває розроблення комплексного механізму контролю, який би поєднував державні, громадські та цифрові інструменти моніторингу, забезпечуючи баланс між автономією місцевого самоврядування і відповідальністю за реалізацію переданих функцій.

Насамперед необхідно створити дворівневу систему контролю за виконанням делегованих повноважень. Перший рівень – державний контроль, який здійснюється центральними органами виконавчої влади, Кабінетом Міністрів України та місцевими державними адміністраціями. Його основним завданням є перевірка законності, цільового використання ресурсів і відповідності результатів державним стандартам. Такий контроль має бути не лише перевірочним, а й консультативно-методичним: державні структури повинні надавати місцевим органам рекомендації, допомогу у вдосконаленні управлінських процесів, а не лише фіксувати порушення. Другий рівень – громадський контроль, який реалізується через органи самоорганізації населення, громадські ради при органах влади, а також спеціалізовані електронні платформи моніторингу (рис. 3.3). Громадськість має отримати реальні інструменти участі у контролі – можливість ініціювати перевірки, залишати відгуки про якість публічних послуг, відстежувати бюджетні витрати у відкритих реєстрах. Залучення громадян до процесу контролю підвищить рівень прозорості, сприятиме формуванню культури підзвітності та запобігатиме корупційним проявам.

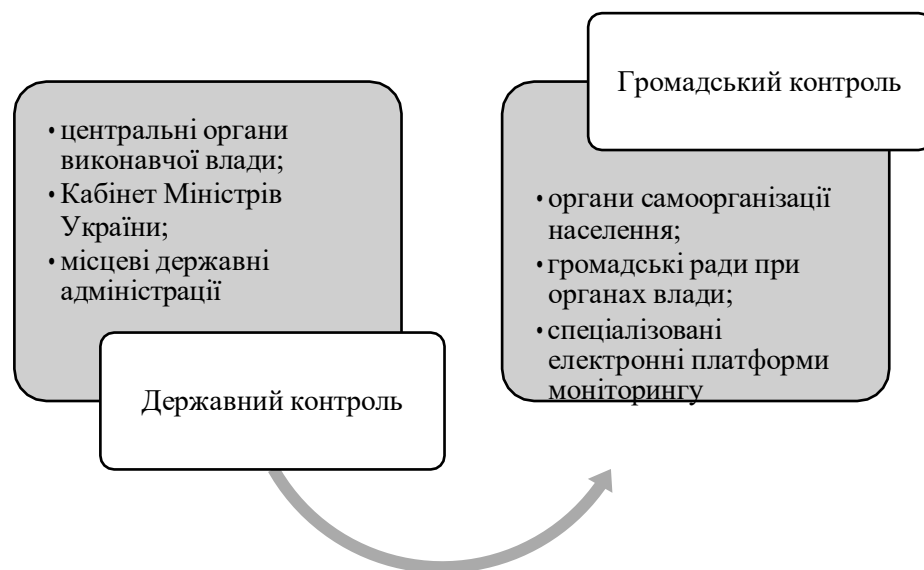

Рис. 3.3. Дворівнева систему контролю за виконанням делегованих повноважень

Другим кроком є закріплення у законодавстві чітких критеріїв оцінки ефективності виконання делегованих повноважень. Для цього доцільно передбачити єдині національні стандарти моніторингу, що ґрунтуються на таких критеріях, як: результативність (ступінь досягнення поставлених цілей і завдань), економічність (раціональне використання фінансових і матеріальних ресурсів), відповідність нормативним стандартам (дотримання чинного законодавства, процедур і строків виконання), а також рівень задоволеності населення якістю наданих послуг. Визначення таких критеріїв дозволить перейти від формальних звітів до реальної оцінки впливу делегованих повноважень на розвиток громад. Крім того, доцільно впровадити систему рейтингів ефективності місцевих органів, що виконують делеговані функції, з публікацією результатів у відкритому доступі. Це стимулюватиме конкуренцію між громадами, мотивуючи їх підвищувати якість управління.

Важливою умовою забезпечення якісного виконання делегованих повноважень є посилення персональної відповідальності посадових осіб за порушення законодавства або неналежне виконання делегованих функцій. Відповідальність має бути диференційованою – дисциплінарною, адміністративною або матеріальною залежно від характеру і тяжкості порушення. Доцільно законодавчо передбачити, що посадові особи, які допустили бездіяльність, зловживання або нецільове використання коштів, виділених на реалізацію делегованих повноважень, зобов'язані компенсувати завдані збитки, а в окремих випадках – бути відстороненими від посад. Такий підхід сприятиме підвищенню виконавської дисципліни, відповідальності за прийняті рішення та забезпечить невідворотність наслідків для недобросовісних управлінців.

Не менш важливим є питання уніфікації звітності. Нині місцеві органи влади звітують про виконання делегованих повноважень у різних формах, що ускладнює порівняння результатів і знижує прозорість. Тому доцільно впровадити єдину електронну форму звіту, яка міститиме ключові показники ефективності, обсяги фінансування, результати перевірок та оцінку рівня

задоволеності громадян. Такий звіт має заповнюватися через спеціальну державну онлайн-платформу з відкритим доступом до даних, що дозволить будь-якому громадянину ознайомитися з результатами діяльності свого органу місцевого самоврядування. Це забезпечить не лише прозорість, а й створить інструмент громадського контролю в режимі реального часу.

Отже, вдосконалення механізмів контролю та відповідальності у сфері реалізації делегованих повноважень має стати системним напрямом державної політики. Поєднання державного і громадського нагляду, упровадження чітких критеріїв оцінювання, персональної відповідальності посадових осіб та цифрових інструментів звітності створить умови для підвищення ефективності публічного управління, запобігання зловживанням і зміцнення довіри суспільства до влади.

4. Оптимізація практичної реалізації делегованих повноважень.

Оптимізація практичної реалізації делегованих повноважень є ключовою умовою ефективного функціонування системи публічного управління, оскільки саме від того, як реалізуються делеговані функції на практиці, залежить якість надання публічних послуг, рівень довіри громадян до влади та реальний ступінь децентралізації. Сьогодні головними проблемами в цій сфері залишаються надмірна бюрократизація процедур, низький рівень цифровізації, недостатня кваліфікація кадрів та відсутність системного контролю за результатами діяльності. Тому необхідне впровадження комплексних заходів, спрямованих на модернізацію, підвищення ефективності та прозорості практичного виконання делегованих повноважень.

Одним із пріоритетних напрямів є цифровізація процесів делегування, яка має передбачати створення єдиного електронного реєстру делегованих повноважень. У цьому реєстрі повинні відображатися всі передані функції, їх обсяг, відповідальні органи, строки реалізації, обсяги виділених ресурсів, результати виконання та звітність. Такий інструмент забезпечить не лише відкритість і підзвітність, але й дозволить уникнути дублювання функцій,

своєчасно виявляти проблеми у виконанні делегованих завдань і оперативно вносити корективи. Крім того, електронна система спростить комунікацію між органами державної влади та місцевого самоврядування, дозволяючи відстежувати процес делегування в режимі реального часу, аналізувати ефективність управлінських рішень і забезпечувати прозоре використання бюджетних коштів.

Другим важливим напрямом є підвищення професійної компетентності кадрів органів місцевого самоврядування. Якість виконання делегованих повноважень безпосередньо залежить від рівня підготовки посадових осіб, їх обізнаності у питаннях публічного управління, фінансів, адміністративного права та цифрових технологій. З цією метою доцільно впровадити державні програми підготовки, стажування та сертифікації працівників органів місцевого самоврядування, які б орієнтувалися на сучасні стандарти управлінської діяльності. Такі програми мають бути системними, охоплювати не лише базову теоретичну підготовку, а й практичні модулі – тренінги, майстер-класи, обмін досвідом між громадами. Особливу увагу слід приділяти розвитку навичок стратегічного планування, фінансового менеджменту, комунікацій з громадськістю та використання цифрових інструментів управління.

Не менш перспективним напрямом є упровадження пілотних проєктів з аутсорсингу окремих адміністративних послуг. Йдеться про делегування виконання певних публічних функцій недержавним організаціям, установам або підприємствам, які мають відповідний досвід і довели ефективність своєї діяльності у соціальній, освітній чи комунальній сфері. Така практика широко застосовується в європейських країнах і дозволяє підвищити якість послуг, скоротити витрати та оптимізувати управлінські процеси. В Україні доцільно реалізувати такі пілотні проєкти, наприклад, у сферах соціальної підтримки, благоустрою, екологічного моніторингу чи електронних адміністративних сервісів. При цьому має бути забезпечено чіткий механізм контролю якості послуг, укладання адміністративних договорів і звітування про результати

діяльності, аби уникнути ризиків нецільового використання коштів чи зниження стандартів надання послуг.

Важливою інновацією може стати впровадження принципу партнерського контролю, який передбачає оцінювання виконання делегованих завдань не лише за формальними показниками (кількість прийнятих рішень, обсяги витрачених коштів), а й за якісними критеріями – ефективністю управління, соціальним ефектом, рівнем задоволеності населення отриманими послугами. Такий підхід передбачає залучення до оцінювання незалежних експертів, громадських організацій, а також самих жителів територіальних громад через опитування, консультації, відкриті обговорення. Це сприятиме гнучкому, адаптивному управлінню, орієнтованому не лише на виконання планів, а й на реальні потреби людей.

Оптимізація практичної реалізації делегованих повноважень має відбуватися у напрямі цифровізації, професіоналізації, відкритості та партнерства. Упровадження електронних систем моніторингу, розвиток компетентностей кадрів, застосування механізмів аутсорсингу та оцінка результатів через призму соціальної ефективності дозволять перетворити делегування повноважень на дієвий інструмент сталого розвитку громад і підвищення якості надання послуг суб'єктів публічної адміністрації в Україні.

Отже, удосконалення законодавства та практики реалізації делегованих повноважень має стати ключовим етапом реформи публічної адміністрації в Україні. Реалізація запропонованих заходів сприятиме зміцненню місцевої демократії, підвищенню ефективності державної політики, забезпеченню прозорості управлінських процесів і поглибленню довіри громадян до влади. Відтак, делегування повноважень має перетворитися на гнучкий, збалансований та юридично гарантований механізм взаємодії держави й місцевого самоврядування у системі публічної адміністрації.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження щодо реалізації делегованих повноважень суб'єктами публічної адміністрації можна сформулювати такі підсумкові висновки.

1. Визначено поняття та сутність делегованих повноважень у системі публічної адміністрації. Делегування забезпечує ефективний розподіл управлінських функцій між різними рівнями влади, сприяє реалізації принципів субсидіарності, децентралізації та партнерства держави з місцевими громадами. Воно виступає важливим інструментом удосконалення управління, оскільки дозволяє оперативно реагувати на потреби населення, підвищує ефективність надання публічних послуг і забезпечує наближення влади до громадян. Аналіз наукових підходів продемонстрував, що делеговані повноваження характеризуються такими ознаками, як тимчасовість, зворотність, взаємна згода сторін, нормативне закріплення, фінансове забезпечення та обов'язковість контролю з боку делегуючого суб'єкта. Вивчення наукових підходів дає підстави розглядати делеговані повноваження як тимчасову, зворотну та юридично врегульовану передачу компетенцій, що обов'язково супроводжується узгодженістю сторін, чітким нормативним визначенням меж відповідальності, контролем та належним ресурсним забезпеченням. Більшість дослідників наголошує, що делегування не змінює загальної компетенції органу, який передає повноваження, але тимчасово розширює компетенцію органу-одержувача, дозволяючи гнучко реагувати на потреби місцевого рівня.

2. Виокремлено класифікацію делегування повноважень суб'єктів публічної адміністрації. Класифікація делегування повноважень відбувається за чіткими критеріями: рівнем влади (вертикальне, горизонтальне, змішане), між якими здійснюється делегування; правовою природою делегованих повноважень (обов'язкове, дискреційне); змістом і характером переданих функцій (управлінське, нормативно-регуляторне, контрольно-наглядове,

ресурсне); строком делегування (постійне, тимчасове); напрямом руху повноважень (від держави до органів місцевого самоврядування, від місцевого самоврядування до державних органів, між органами місцевого самоврядування); за сферою суспільних відносин (соціально-економічний і культурний розвиток, планування та облік; бюджет, фінанси і ціни; житлово-комунальне господарство, побутове обслуговування, громадське харчування, транспорт і зв'язок; будівництво; освіта, охорона здоров'я, культура, молодіжна політика, фізкультура і спорт, утвердження української національної та громадянської ідентичності; регулювання земельних відносин та охорона довкілля; соціальний захист населення; зовнішньоекономічна діяльність).

3. Проаналізовано принципи делегування повноважень суб'єктів публічної адміністрації. Принципи делегування повноважень, визначені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», становлять фундаментальну основу ефективної, прозорої та законної організації взаємодії між суб'єктами публічної адміністрації. Вони визначають не лише порядок і межі передачі компетенцій, а й гарантують баланс між автономією місцевого самоврядування та єдністю державної політики. Зокрема, принципи законності, підконтрольності та заборони субделегування забезпечують правову визначеність та чіткість управлінських процедур, тоді як субсидіарність, добровільність виконання та соціально-економічна обґрунтованість спрямовують процес делегування на задоволення реальних потреб громад та наближення послуг до населення. Принцип матеріально-фінансового забезпечення є ключовим чинником успішної реалізації делегованих функцій, адже без достатніх ресурсів навіть формально передані повноваження залишаються невиконаними. Водночас принцип доступності сприяє підвищенню якості публічних послуг і забезпечує рівність можливостей для всіх громадян.

4. Охарактеризовано нормативно-правові основи делегування повноважень суб'єктів публічної адміністрації. Конституція України та Закон

«Про місцеве самоврядування в Україні» визначають загальні принципи, межі та механізми делегування, проте залишають низку важливих аспектів без належного нормативного врегулювання. Відсутність спеціального закону про делеговані повноваження створює юридичні прогалини, які ускладнюють процес делегування і відкликання повноважень, послаблюють механізми контролю та призводять до дисбалансу між власними та делегованими компетенціями органів місцевого самоврядування. У різні роки на розгляд парламенту виносилися законопроекти, покликані врегулювати дане питання, зокрема Закон України «Про делеговані повноваження» (законопроект), Закон України «Про делегування повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування» (законопроект), а також Муніципальний кодекс України (законопроект). Однак жоден із цих документів не був ухвалений навіть у першому читанні.

5. Проаналізувати процедуру делегування повноважень органів державної влади органам місцевого самоврядування. Делегування повноважень має визначену нормативну, організаційну й процедурну послідовність, що передбачає ініціювання, ухвалення рішення, укладання адміністративного договору, реалізацію делегованих функцій, контроль і звітність, а також можливість припинення чи перегляду домовленостей. Ключовим елементом цієї процедури виступає адміністративний договір, який визначає обсяг і межі делегованих завдань, ресурси, відповідальність сторін і механізми контролю, забезпечуючи правову визначеність та прозорість управлінських відносин.

6. Обґрунтовано контроль і відповідальність у процесі реалізації делегованих повноважень органів державної влади органам місцевого самоврядування. Система контролю за реалізацією делегованих повноважень має багаторівневу структуру, що включає державний, муніципальний і громадський рівні. Державний контроль здійснюється переважно органами виконавчої влади – місцевими державними адміністраціями, центральними органами та їх територіальними підрозділами з метою забезпечення

дотримання законності, доцільності та ефективності виконання делегованих функцій. Муніципальний контроль реалізується через звітність органів місцевого самоврядування перед громадами, а громадський контроль, хоч і недостатньо врегульований, є перспективним напрямом розвитку відкритого врядування. Відповідальність органів місцевого самоврядування за неналежне виконання делегованих повноважень має конституційно-правовий, адміністративний і договірний характер. Вона спрямована на усунення порушень, відновлення законності та попередження зловживань.

7. Проаналізовано європейський досвід делегування повноважень суб'єктам публічної адміністрації. Ефективність цього процесу визначається не лише правовими механізмами, а й рівнем політичної культури, адміністративної спроможності та інституційної зрілості держави. Європейські моделі делегування демонструють системний підхід до розмежування компетенцій між центральною владою та місцевим самоврядуванням, що ґрунтується на принципах субсидіарності, автономії, партнерства й підзвітності. Ключовими елементами європейських моделей є чітке нормативно-правове регулювання, забезпечення фінансової спроможності місцевих органів при виконанні делегованих функцій, а також розбудова механізмів контролю, спрямованих не лише на дотримання законності, а й на оцінку ефективності та соціальної користі реалізованих повноважень. Важливо, що більшість країн ЄС застосовують договірну форму делегування, яка базується на взаємній згоді сторін, рівноправності та прозорості процедур. Зразковими для України є практики Німеччини, Франції та Польщі, де делегування супроводжується обов'язковим фінансуванням, парламентським контролем, партнерським підходом до взаємодії рівнів влади та правовими гарантіями захисту місцевої автономії.

8. Розроблено пропозиції щодо удосконалення законодавства та практики реалізації делегованих повноважень суб'єктам публічної адміністрації. Сучасна практика делегування в Україні має низку проблем. Для їх подолання необхідно ухвалити окремий Закон України «Про делеговані

повноваження», який комплексно визначить поняття, принципи, процедури, механізми фінансування, контролю та відповідальності сторін. Також важливими є зміни до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», що конкретизують перелік делегованих повноважень і забезпечать прозорість укладання адміністративних договорів. Ефективна реалізація делегування потребує фінансової забезпеченості, дворівневої системи контролю, цифровізації процесів і підвищення професійної компетентності кадрів органів місцевого самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алтуніна О. М. Делеговані функції і повноваження органів місцевого самоврядування: сутність, особливості та види. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2007. Вип. 37. С. 182–189.
2. Алтуніна О. М. Діяльність органів місцевого самоврядування щодо здійснення делегованих функцій та повноважень виконавчої влади : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2009. С. 9–10.
3. Бедний О. І. Відносини з делегування повноважень щодо публічного адміністрування як складник предмета адміністративного права. *Актуальні проблеми держави і права* : зб. наук. пр. Одеса : Гельветика, 2021. Вип. 90. С. 26–31.
4. Битяк Ю. П. Повноваження та організація діяльності місцевих державних адміністрацій, їх відносин з органами місцевого самоврядування. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Харків : Право, 2002. Вип. 4. С. 3–14.
5. Болдирєв С., Стешенко Т., Овчаренко В. Делегування повноважень органам місцевого самоврядування: проблеми реалізації на практиці. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2023. № 45. С. 164–186.
6. Бублик Г. В. Делегування повноважень місцевими органами влади: організаційно-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ : Київ. нац. економ. ун-т, Київ, 2005. 16 с.
7. Буглак Ю. Проблеми розмежування повноважень між органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 70–75.
8. Бучинська А. Й. Власні і делеговані повноваження органів місцевого самоврядування у світлі законодавства України та Польщі. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 5. С. 184–186.

9. Бюджетний кодекс України: Відомості Верховної Ради України, 2010, № 50-51, ст. 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 12.10.2025).

10. Вандяк А. Теоретичні аспекти визначення правової природи делегування повноважень у системі місцевого самоврядування України. *Актуальні проблеми правознавства*. 2025. № 2. С. 24–30.

11. Голик Ю. Ю. Підзвітність органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: теоретико-правові аспекти. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 5. С. 17–22.

12. Гречишнікова В. В. Забезпечення виконання повноважень органів місцевого самоврядування в процесі децентралізації. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2024. № 1. С. 133–139.

13. Давидова В. А. Делегування повноважень в системі місцевого самоврядування в Україні: визначення сутності. *Держава і право*. 2017. Вип. 75. С. 177–187.

14. Давидова В. А. Делегування повноважень у системі місцевого самоврядування в Україні: організаційно-правовий аспект : дис. ... канд. наук з держ. упав. : 25.00.04. Київ, 2021. 194 с.

15. Давидова В. А. Поняття організаційно-правового аспекту делегування повноважень у системі органів місцевого самоврядування в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 21. С. 122–130.

16. Дармограй О. О. Делегування повноважень – важлива складова розвитку стилю державно управлінської діяльності. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_13 (дата звернення: 20.09.2025).

17. Державна казначейська служба України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/state-treasury> дата звернення: 12.10.2025).

18. Джафарова О. В. Дослідження органів публічної адміністрації в системі суб'єктів дозвільної діяльності в Україні. *Forum Prava*. 2018. № 1. Р. 42–49.

19. Джегур Г. Зарубіжний досвід розвитку громад в умовах децентралізації влади. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2025. № 1 (77). С. 58–66.
20. Дробот І. О. Гарантування місцевого самоврядування в Україні: теоретико-методологічний аспект : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. 312 с.
21. Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15.10.85 р. № 994_036. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 20.09.2025).
22. Зінченко Г. К. Проблеми делегування владних повноважень в Україні на регіональному рівні. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2018. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2018_2_36 (дата звернення: 17.10.2025).
23. Зінченко Г. Делегування владних повноважень як запорука вирішення проблем територіальних громад. *Науково-практичне забезпечення розвитку та співробітництва об'єднаних територіальних громад* : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, (м. Дніпро, 30 жовтня – 30 листопада 2018 р.). Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. С. 128–130.
24. Іщенко М. Компаративний аналіз моделей, принципів і форм організації систем місцевого самоврядування в європейських країнах. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2013. Вип. 1. С. 131–135.
25. Калинець Н. І. Підвищення ролі територіальних громад у реалізації відповідальності органів місцевого самоврядування. *Ефективність державного управління*. 2015. № 42. С. 274–279.
26. Карабін Т. О. Розподіл повноважень публічної адміністрації : монографія. Ужгород : Гражда, 2016. 296 с.
27. Кащишин М. А. Державний контроль за реалізацією органами місцевого самоврядування делегованих повноважень. *Фінанси України*. 2017. № 4. С. 93–98.
28. Кисіль Л. Є. Окремі аспекти адміністративно-правового

забезпечення діяльності органів публічної адміністрації в умовах децентралізації виконавчої влади. *Правова держава*. 2018. № 29. С. 229–236.

29. Ківалов С. В. Контроль як напрям діяльності суб'єктів публічної адміністрації. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 травня 2020 р.). Одеса : Гельветика, 2020. Т. 2. С. 3–6.

30. Ківалов С. В., Біла-Тіунова Л. Р. Адміністративне право України : навчальний посібник. Одеса : Фенікс, 2011. 400 с.

31. Комашко М. Делегування повноважень у сфері здійснення місцевого самоврядування: законодавчі аспекти. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. 12. С. 53–55.

32. Конституція України: Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.09.2025).

33. Корбутяк А. Г., Сокровольська Н. Я. Фінансування повноважень органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/104.pdf (дата звернення: 09.05.2025).

34. Корж І. Ф. Провадження контролю представницькими органами як форма здійснення народовладдя. *Інформація і право*. 2024. № 2 (49)). С. 8–21.

35. Корнієнко М. Місцеве самоврядування та «урядова вертикаль». *Місцеве самоврядування*. 1997. № 3–4. С. 40.

36. Кравченко І. О., Ткаченко В. В. Правовий статус органів місцевого самоврядування як суб'єктів публічного управління (адміністрування). *Академічні візії*. 2025. № 41. С. 1–11.

37. Крупчан О. Формування компетенції місцевих органів публічної влади шляхом делегування повноважень. *Юридична Україна*. 2013. № 7. С. 14–19.

38. Крупчан О. Формування компетенції місцевих органів публічної влади шляхом делегування повноважень. *Юридична Україна*. 2013. № 7. С. 14–19.
39. Легеза Є. О. Діяльність суб'єктів публічної адміністрації щодо надання публічних послуг: проблемні питання та шляхи їх вирішення. *ScienceRise. Juridical Science*. 2018. № (2). С. 8–15.
40. Лисенко А. В. Досвід здійснення делегованого законодавства у Франції. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Вип. 78. С. 45–51.
41. Любченко П. М., Берездецький Ю.М. Організаційно-господарські повноваження: проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2013. Вип. 6-2 (2). С. 28–31.
42. Любченко П. М. Компетенція суб'єктів місцевого самоврядування. Харків : ТОВ «Модель Всесвіту», 2001. 224 с.
43. Любченко П. М. Порівняльний аналіз конституційного регулювання місцевого самоврядування в Україні та інших країнах. *Міське самоврядування в умовах демократичної держави*. Харків, 2005. С. 64–82.
44. Малик Я. Й. До питання про взаємодію органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 43. С. 295–302.
45. Марущак В., Чистяков П. Організаційно-правові аспекти розмежування компетенції місцевого самоврядування. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2024. № 31. С. 124–131.
46. Мінакова Є. В. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування: теоретико-правовий аспект : дис канд. юрид. наук. Дніпро, 2021. 244 с.
47. Мінакова Є. В. Підзвітність та підконтрольність органів місцевого самоврядування в умовах реформи децентралізації влади. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 33–37.

48. Мінакова Є. В. Правове регулювання контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування в Україні в умовах децентралізації влади та євроінтеграції. *Нове українське право*. 2022. № 2. С. 64–72.

49. Муніципальний кодекс України : Проект Кодексу законів про місцеве самоврядування в Україні від 13.12.2000, № 6287. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=9491 (дата звернення: 20.09.2025).

50. Мунько А. Ю. Делегування повноважень між органами публічної влади: новітні інструменти. *Electronic scientific publication «Public Administration and National Security»*. 2021. № 5 (21). С. 51–56.

51. Наливайко Л. Р. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування: поняття і види, об'єкт та предмет. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2. С. 8–13.

52. Нестеров Г. Г. Деякі особливості здійснення повноважень органів місцевого самоврядування іншими суб'єктами права. *Вчені записки ТНУ імені ВІ Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2024. № 35 (74). С. 18–27.

53. Новак А. О. Правова природа делегованих повноважень органів місцевого самоврядування в Україні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 27. С. 173–186.

54. Овчар О., Сьомова Т. Моделі децентралізації влади в Європі: досвід для України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. № 2. С. 172–176.

55. Оленєв Д. Г. Теоретико-правові засади розмежування повноважень між органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування в Україні. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*. 2023. № 38. С. 511–521.

56. Онупрієнко А. М. Делегування державних повноважень місцевим органам влади: проблеми і перспективи. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2006. Вип. 12. С. 179–188.

57. Онупрієнко А. Делегування державних повноважень органам місцевого самоврядування: проблемні питання. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. 6. С. 7–11.

58. Поляк А. Ф. Делегування повноважень органам місцевого самоврядування: проблемні питання. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки, відзначення Дня Європи та 70-річчя заснування Ради Європи (м. Харків, 16 трав. 2019 р.). Харків, 2019. С. 135–139.

59. Про гмінне самоврядування : Закон Республіки Польща від 8 березня 1990 р. URL: <https://www.csi.org.ua/publications/zakon-pro-gminne-samovryaduvannya-vid-8-b/> (дата звернення: 12.10.2025).

60. Про делеговані повноваження: Проект Закону України від 15.02.2008 № 1472-1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF14W01A> (дата звернення: 20.09.2025).

61. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 24.12.2023, № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text> (дата звернення: 09.09.2025).

62. Про затвердження Порядку контролю за здійсненням органами місцевого самоврядування делегованих повноважень органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.03.99 р. № 339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/339-99-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.10.2025).

63. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22 липня 1998 р. № 810/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text> (дата звернення: 04.09.2025).

64. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280-97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.05.2025).

65. Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування : Закон України від 07.12.1990 № 533-XII (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-12#Text> (дата звернення: 20.09.2025).

66. Про повітове самоврядування : Закон Республіки Польща від 5 червня 1998 р. URL: <https://www.csi.org.ua/publications/zakon-pro-povitove-samovryaduvannya-vi/> (дата звернення: 12.10.2025).

67. Про порядок делегування повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування : Проект Закону України від 01.02.2008 року № 1472. URL: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=31553 (дата звернення: 20.09.2025).

68. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.22 р. № 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.10.2025).

69. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>. (дата звернення: 02.10.2025).

70. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 04.09.2025).

71. Рижук І. В. Парламентарії як суб'єкти конституційно-правової відповідальності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2013. № 21. С. 159–161.

72. Самойлов А. П. Принципи діяльності та розподілу компетенцій органів місцевого самоврядування та органів державної влади у контексті

децентралізації влади в Україні. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 1. С. 186–201.

73. Сандул Я. М. Виконавчі органи місцевих рад як суб'єкти адміністративного права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2015. 22 с.

74. Сандул Я. М. Особливості відповідальності виконавчих органів місцевих рад. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 12. С. 170–173.

75. Серьогіна С. Г. Структурні та компетенційні проблеми організації місцевого самоврядування в Україні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2001. Вип. 1. С. 117.

76. Смоляр О. А. Державний контроль у сфері місцевого самоврядування: особливості правового регулювання. URL: <http://oaji.net/articles/2016/3229-1459861209.pdf>. (дата звернення: 12.10.2025).

77. Сорока С. В. Механізми взаємодії уряду і парламенту в процесі державного управління: досвід країн ЄС та українська практика : монографія. Миколаїв : Видавництво ЧДУ імені П. Могили, 2012. 421 с.

78. Терещук В. В. Правовий статус суб'єктів публічної адміністрації : дис. канд. юр. наук : 12.00.07. Київ : МАУП, 2020. 269 с.

79. Терещук О. До питання розуміння делегування повноважень в адміністративно-правовій науці на судовій практиці. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 8. С. 125–129.

80. Титикало Р. С. «Власні» та «делеговані» повноваження місцевого самоврядування. *Наукові записки. Серія: Право*. 2023. № 14. С. 123–127.

81. Титикало Р. С. Актуальні питання делегування повноважень органам місцевого самоврядування. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 246–251.

82. Ткаля О. В. Розуміння належного врядування за сучасних умов. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2020. № 2. Т. 31 (70) Ч 2. С. 125–130.

83. Ткаля О., Шелудько А. Загальні принципи організації та діяльності державного апарату. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 11. С. 274–279.

84. Тулик І. . Конституційно-правові засади делегування повноважень як форма взаємодії органів публічної влади : дис канд. юрид. наук : 12.00.02. Ужгород, 2016. 223 с.

85. Тулик І. І. Взаємовідносини органів державної влади та органів місцевого самоврядування: ключові моменти. *Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (м. Ужгород, 22-23 квітня 2016 р.). Ужгород : Ужгородський національний університет, 2016. С. 209–213.

86. Тулик І. І. Делегування повноважень як необхідний елемент взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. № 39. Т. 1. С. 39–41.

87. Тулик І. І. Основні повноваження органів державної влади в сфері місцевого самоврядування. *Порівняльно-аналітичне право. Електронне наукове фахове видання*. 2016. № 1. С. 85–88.

88. Француз А. Й., Коренчук І. М. Делегування окремих повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у контексті адміністративної реформи. *Legal Bulletin*. 2025. № 15. С. 49–57.

89. Фролов О. О. Правове регулювання компетенції органів місцевого самоврядування: зарубіжний досвід. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2015. № 30. С. 40–48.

90. Цабека А. В. Делегування повноважень у механізмі децентралізації органів виконавчої влади. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 2 (68). С. 106–111.

91. Шевченко М. В. Делегування повноважень та інші способи розподілу владних управлінських функцій, їх сутність та

розмежування. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування.* 2025 № 16. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2025-16-01-01> (дата звернення: 09.09.2025).

92. Шевченко М. В., Кантор Н. Ю. Нагляд (контроль) за виконанням делегованих владних повноважень з боку суб'єкта їх делегування: досвід України та зарубіжних держав. *Правова позиція.* 2025. № 1 (46). С. 52–56.

93. Шевчук С. В. Делегування державних повноважень : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 1997. 20 с.

94. Янишевський М. М. Взаємовідносини між органами місцевого самоврядування в Німеччині (на прикладі землі Бранденбург): досвід для України : дис. ... канд. наук. держ. упр. : 25.00.04. Львів, 2016. 205 с.

95. Bila-Tiunova L., Kozachuk D., Vasylykivska V. Participation of civil society in public administration: Prospects for international experience implementation in Ukraine. *Humanities and Social Sciences Reviews. Maya Global Education Society.* 2019. Vol. 7. P. 757–764.

96. À la répartition de compétences entre les communes, les départements, les régions et l'Etat loi Defferre : Loi du 7 janvier 1983 relative n 83-8 (version consolidée au 08 septembre 2017). URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000320197/>. (дата звернення: 15.10.2025).

97. Bundes-Verfassungsgesetz. BGBl. Nr. 1/1930 idF BGBl. I №. 51/2012. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/legislation/details/18228> (дата звернення: 15.10.2025).

98. Constitution de la République française: constitution du 4 octobre 1958 (Version mise à jour en janvier 2015). URL: https://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution.asp#titre_12 (дата звернення: 15.10.2025).

99. Dolnicki B. Samorząd terytorialny. Warszawa : Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2009. 418 s.

100. Favoreau L. Droit constitutionnel / L. Favoreau, P. Gaïa, R. Ghevontain. Paris : Dalloz, 2007. 988 c.
101. Izdebski H. Samorządterytorialny. Podstawyustroju i działalności. Warszawa, 2001. S. 58.
102. Locke J. Two Treatises of Government. London : Awnsham and John Churchill, 1698. 152 p.
103. Nef R. «Liberal», «Föderalistisch», «Konservativ» – «Vertauschte Mäntel» beim Übersetzen. Schweizerische Monatshefte. Bd. 74. 1994. S. 5–8.
104. Serohina S., Bodrova I. and Novak A. Delegation of State Powers to Local Self-Government Bodies: Foreign Experience and Ukrainian Realities. *Baltic Journal of European Studies. Tallinn University of Technology*. 2019. № 3 (28). P. 262–285.